

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΑΘΛΗΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ:
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΑ, ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ

Διπλωματική Εργασία

**Τοπική ταυτότητα και οπαδική κουλτούρα: Μελέτη περίπτωσης
του συνδέσμου της ΑΕΚ Νέας Φιλαδέλφειας και των όμορων
περιοχών**

Λώλης Παναγιώτης Αλέξανδρος

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Μαρία Κωλέτση

Αθήνα, Ιανουάριος 2023

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του συγγραφέα/δημιουργού. Ο συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων

Τοπική ταυτότητα και οπαδική κουλτούρα: Μελέτη περίπτωσης του συνδέσμου
της ΑΕΚ Νέας Φιλαδέλφειας και των όμορων περιοχών

«Λώλης Παναγιώτης Αλέξανδρος»

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής

Μαρία Κωλέτση

Μέλος ΣΕΠ του ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής

Διαμαντής Μαστρογιαννάκης

Νικόλαος Κοταρίδης

Μέλος ΣΕΠ, Διδάσκων ΕΑΠ

Αθήνα, Ιανουάριος 2023

Στην οικογένεια μου και ειδικότερα στον πατέρα μου, ένθερμου οπαδού της Α.Ε.Κ.
Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια αυτής της εργασίας Μαρία Κωλέτση για την
πολύτιμη συμβολή και καθοδήγηση της σε όλη την διάρκεια της εκπόνησης .

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία διερευνήθηκε η τοπική ταυτότητα και η οπαδική κουλτούρα των τοπικών συνδέσμων του αθλητικού σωματείου της Αθλητικής Ένωσης Κωνσταντινουπόλεως στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των όμορων περιοχών. Το σωματείο της Α.Ε.Κ. από την αρχή ιδρύσεώς του, κατά το 1924 έως και σήμερα, λειτουργεί ως «γνήσιος» θεματοφύλακας της προσφυγικής μνήμης και ως φορέας της αθλητικής και πολιτισμικής συνέχειας των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης και των περιοχών της Μικράς Ασίας. Σε αυτήν την κατεύθυνση, η ευρύτερη περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας, ως ένας από τους πρώτους προσφυγικούς οικισμούς της χώρας, συνδέθηκε άρρηκτα με το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο του συλλόγου, τη ταυτότητα των οργανωμένων οπαδών του καθώς και με τη μεγαλύτερη οπαδική κοινότητα του, την «Original21».

Κύριος σκοπός της εργασίας αποτέλεσε η μελέτη των κοινωνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών των τοπικών συνδέσμων των οργανωμένων οπαδών της Α.Ε.Κ. στις περιοχές αυτές. Συγχρόνως διερευνήθηκε τόσο η σχέση των συνδέσμων με τα ευρύτερα κοινωνικοπολιτισμικά ιδιώματα της τοπικής ζωής, όσο και η σχέση με τον σύλλογο και την οπαδική κοινότητα της «Original21». Συμπληρωματικά, εξετάστηκε η έννοια της κοινότητας των οπαδών και πώς αυτή διαμορφώνεται μέσα από την τοπική ιστορία περιοχών με συγκεκριμένα διακριτά γνωρίσματα, καθώς και η σύνδεση του ρόλου που κατέχει η προσφυγική μνήμη και κοινωνική ιστορία στην προσπάθεια αυτή.

Το γενικό μεθοδολογικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης, συγκροτήθηκε μέσα από την χρήση ποιοτικής μεθόδου έρευνας, με την πραγματοποίηση συνεντεύξεων με οργανωμένους οπαδούς της Α.Ε.Κ. και οι οποίοι αποτελούν ενεργά μέλη των τοπικών συνδέσμων στις περιοχές της Νέας Φιλαδέλφειας, Νέας Ιωνίας και των γύρω περιοχών. Η προσέγγιση του υπό εξέταση φαινομένου πραγματοποιήθηκε με τη χρήση συνεντεύξεων οργανωμένων οπαδών από διαφορετικές ηλικιακές κατηγορίες, ώστε να καλύπτεται ένα ευρύ χρονολογικό φάσμα και να διερευνηθεί η τοπική οπαδική ταυτότητα και η κουλτούρα διαγενεολογικά.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν, αναδεικνύουν την σύνδεση των οργανωμένων οπαδών και των τοπικών συνδέσμων της «Original21» στις περιοχές αυτές, με ένα ισχυρό αίσθημα τοποφιλίας που καλλιεργείται γύρω από την περιοχή/ έδρα του αθλητικού σωματείου, την περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας. Τέλος, μέσα από την μελέτη της εξελικτικής πορείας των οργανωμένων ατόμων μέσα στην τοπική κοινότητα, παρατηρείται και η σύγχρονη εξέλιξη του προφίλ της οπαδικής ταυτότητας με τον σύλλογο και την οπαδική συλλογικότητα της «Original21».

Λέξεις – Κλειδιά

Τοπική ταυτότητα, τοπική κοινότητα, οπαδική κουλτούρα τοπικών συνδέσμων, Α.Ε.Κ. , κοινότητες οπαδών, προσφυγική ιστορία και μνήμη

ABSTRACT

In this diploma thesis, the local identity, and the fan culture of the local associations of the sports club of the Athletic Union of Constantinople (AEK) in Nea Philadelphia and the neighboring areas were investigated. The club of AEK from the beginning of its foundation, in 1924 until today, operates as a genuine guardian of refugee memory and as a carrier of the athletic and cultural continuity of the Greeks of Constantinople and the regions of Asia Minor.

In this direction, the wider area of Nea Philadelphia, as one of the first refugee settlements in the country, was inextricably linked to the wider historical context of the club, the identity of its organized fans as well as its largest fan community, the "Original21". The main purpose of the present study was to study the social and cultural characteristics of the local associations of the organized supporters of AEK in these areas. At the same time, both the relationship of the links with the wider sociocultural idioms of local life was investigated, as well as the relationship with the club and the fan community of "Original21".

In addition, the concept of the community of fans and how it is shaped through the local history of areas with specific distinct features was examined, as well as the connection with the refugee memory and social history.

Conducting interviews with organized supporters of AEK, who are active members of the local associations in the areas of Nea Philadelphia, Nea Ionia and the surrounding areas, was the general methodological framework of this thesis.

The approach to this phenomenon was carried out conducting interviews with organized fans from different age categories, in order to cover a wide chronological range and to explore local fan identity and culture intergenerationally.

Evaluating the results obtained, the connection of the organized fans and local associations of "Original21" in these areas is found, with a strong sense of topophilia cultivated around the area / headquarters of the sports club, the area of Nea Philadelphia.

Finally, through the study of the evolutionary course of organized individuals within the local community, the contemporary evolution of the profile of the fan identity is observed, in relation to the club and the fan collectivity of "Original21".

Keywords

Local identity, local community, fan culture of local A.E.K. associations, A.E.K., Fan communities, Refugee history and memory

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	v
Abstract.....	vi
Περιεχόμενα.....	vii
Κατάλογος Εικόνων.....	viii
Κατάλογος Πινάκων.....	ix
Συντομογραφίες και Ακρωνύμια.....	x
Εισαγωγή.....	1
1.Θεωρητικό Μέρος.....	3
1.1 Ποδόσφαιρο και παγκόσμιο-τοπικός χαρακτήρας του (glocalization).....	3
1.2 Τοπική ταυτότητα και τοπική οπαδική κουλτούρα.....	6
1.3 Οπαδική κοινότητα και τοπικές σχέσεις	9
2.Μεθοδολογία.....	11
3.Τα κοινοτικά χαρακτηριστικά του ποδοσφαίρου. Τοπικές και υπερτοπικές ποδοσφαιρικές κοινότητες	16
3.1 Η Ιστορία του συλλόγου της Α.Ε.Κ.....	16
3.2 Η οπαδική ιστορία του συλλόγου της Α.Ε.Κ.....	19
3.3 Προσφυγικοί οικισμοί Νέας Φιλαδέλφειας, Νέας Ιωνίας και γύρω περιοχών.....	22
3.4 Τοπικότητα συλλόγου και οπαδικού κινήματος και σύνδεση με την Νέα Φιλαδέλφεια και τις γύρω περιοχές.....	26
3.4.1 Ο ρόλος του γηπέδου.....	26
4.Αποτελέσματα.....	35
5.Συμπεράσματα.....	44
6.Βιβλιογραφία.....	46
7.Παράρτημα.....	53
7.1 Παράρτημα Α: Ερωτήσεις Συνεντεύξεων	53
7.2 Παράρτημα Β: Συνθηματολογία Εξέδρας και Τραγούδια	54

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: ΑΕΚ σημαίνει προσφυγιά ξεριζωμένη.....	21
Εικόνα 2: Το «Πάρκο Μνημείου Μικρασιατών και Αλησμόνητων Πατρίδων».....	23
Εικόνα 3: Λογότυπο Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας- Νέας Χαλκηδόνας.....	23
Εικόνα 4: ΑΕΚ εδώ είναι το σπίτι σου. Τοιχογραφία παλαιού συνδέσμου της Original21 στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας.....	28
Εικόνα 5: ΑΕΚ σημαίνει Προσφυγιά ξεριζωμένη.....	28
Εικόνα 6: «Από μικρό παιδάκι εσένα αγαπάω. Απεργία Πείνας 16-1. Γήπεδο εδώ και τώρα.R21».....	30
Εικόνα 7: Πορεία διαμαρτυρίας οργανωμένων οπαδών ΑΕΚ κατά του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας.....	31
Εικόνα 8: Επιστρέφουμε σπίτι μας, Συντονιστικό Μικρασιατικό Σωματείο.....	31
Εικόνα 9: Και το θαύμα της Α.Ε.Κ. πρόσφυγες το έκαναν. Πανό της Original21 στο δημαρχείο της Νέας Φιλαδέλφειας.....	32
Εικόνα 10: ΑΕΚ Καλωσόρισες στο σπίτι σου. Πανό του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας - Νέας Χαλκηδόνας.....	33
Εικόνα 11: ΑΕΚ Καλωσόρισες στο σπίτι σου. Μήνυμα καλωσορίσματος σε ηλεκτρικό πίνακα του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας- Νέας Χαλκηδόνας.....	34
Εικόνα 12: Παππού Γυρίσαμε Σπίτι μας. Το πρώτο πανό που υψώθηκε στο νέο γήπεδο της Α.Ε.Κ.....	34
Εικόνα 13: Αιώνιος σεβασμός στη MANA της προσφυγιάς. Μήνυμα στην βόρεια πλευρά του νέου γηπέδου της Α.Ε.Κ.....	35
Εικόνα 14: ΗΤΑΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ Δεν ήταν τσουβάλια. Επιγραφή στο νέο γήπεδο της Α.Ε.Κ.....	35
Εικόνα 15: Αϊβαλί – Κερασούντα. Είσοδος Γηπέδου Α.Ε.Κ. Κάθε θύρα και ένα όνομα πόλης ελληνισμού πριν τον ξεριζωμό.....	36

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Η Πληθυσμιακή σύσταση της περιοχής της Νέας Φιλαδέλφειας.....	25
Πίνακας 2: Τόπος προέλευσης των κατοίκων του προσφυγικού οικισμού Νέας Φιλαδέλφειας, κατά τον χρόνο εγκατάστασης τους.....	25

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ & ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ

Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
Ε.Α.Π.	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Α.Ε.Κ.	Αθλητική Ένωση Κωνσταντινούπολης
Χ.Α.Ν.	Χριστιανική Αδελφότητα Νέων
Τ.Ο.Φ.Α.	Τρομοκρατική Οργάνωση Φιλάθλων ΑΕΚ
Π.Α.Ο.Κ.	Πανθεσσαλικός Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινοπολιτών
Π.Γ.Σ.Σ	Πανιώνιος Γυμναστικός Σύλλογος Σμύρνης
F.I.F.A	Federation Internationale de Football Association

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αθλητικός θεσμός αποτελεί, εκτός από μια σωματική δραστηριότητα με πολλαπλά οφέλη, ένα ευρύτερο και πολυσύνθετο κοινωνικό φαινόμενο, εντός του οποίου συγκροτούνται πολλαπλές μορφές ταυτοποίησης στα δρώντα υποκείμενα. Ενώ συγχρόνως αντικατοπτρίζονται και διάφορες κοινωνικές αξίες, καθώς το αθλητικό πεδίο και οι αναδυόμενες ταυτότητες στο εσωτερικό του, παραμένουν μια ευκαιρία ενός συγκεκριμένου κοινωνικού συνόλου, να εκφράσει στοιχεία όπως η δυναμικότητα και η πολιτιστική του μοναδικότητα. Ως εκ τούτου, το αθλητικό πεδίο συγκροτεί μορφές υποκουλτούρας, που συνήθως απαρτίζονται από αντίστοιχες πρακτικές, οι οποίες με την σειρά τους αποτελούν σημαντικό μέρος στην δομή και λειτουργία των οπαδικών κοινοτήτων. Τα στοιχεία που προκύπτουν, επηρεάζουν πλήρως την στάση και τις συμπεριφορές των οπαδών, με αποτέλεσμα να συνθέτουν ένα ευρύτερο πλαίσιο οργάνωσης και επιτέλεσης της καθημερινής ζωής. Ο αθλητικός θεσμός και το φαινόμενο του οπαδισμού και των πρακτικών των οργανωμένων οπαδών, τέθηκαν στο «μικροσκόπιο» της επιστήμης της κοινωνιολογίας καθώς αποτελούν ένα διακριτό γνώρισμα των σύγχρονων σπορ αλλά και των κοινωνιών της ύστερης νεωτερικότητας.

Η συγκεκριμένη εργασία αφορά στην περίπτωση μελέτης των συνδέσμων οργανωμένων οπαδών του αθλητικού συλλόγου της Α.Ε.Κ., στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των γύρω περιοχών. Η επιλογή του συγκεκριμένου αθλητικού σωματείου και των οπαδικών κοινοτήτων στο εσωτερικό, είναι η πλέον κατάλληλη για την μελέτη και ανάλυση των διαδικασιών συγκρότησης των οπαδικών ταυτοτήτων, μέσα σε ένα γενικότερο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο διαμόρφωσης. Ο βασικός ερευνητικός σκοπός της εργασίας αφορά στην διερεύνηση της τοπικής ταυτότητας και οπαδικής κουλτούρας των τοπικών συνδέσμων της Α.Ε.Κ. στις περιοχές αυτές και στην σχέση με τα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της τοπικής ζωής. Επίσης αναζητεί την σχέση με την ομάδα και την μεγαλύτερη οπαδική κοινότητα της, την «Original21», καθώς και τον ρόλο που κατέχει η προσφυγική ιστορία και μνήμη στην συγκρότηση αυτή.

Για την διερεύνηση των βασικών ερωτημάτων που έθεσε η εργασία, έγινε χρήση της ποιοτικής μεθόδου έρευνας μέσω πραγματοποίησης συνεντεύξεων με άτομα τα οποία είναι οργανωμένοι οπαδοί της Α.Ε.Κ. και αποτελούν ενεργά μέλη των τοπικών συνδέσμων της «Original21», από την περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των όμορων δήμων. Η επιλογή της ποιοτικής μεθόδου, η οποία βρίσκει συχνή εφαρμογή σχεδόν σε όλο το φάσμα των κοινωνικών ερευνών, κρίθηκε καταλληλότερη καθώς εστιάζει στην κατανόηση της βιωματικής πραγματικότητας των υποκειμένων - οπαδών, ενώ παράλληλα έχει ως στόχο στην πλήρη αναγνώριση του οπαδικού φαινομένου, στο ευρύτερο πλαίσιο ολότητας της κοινωνικής τοπικής ζωής. Σε συμπληρωματικό επίπεδο, για την συλλογή δεδομένων, αξιοποιήθηκε τόσο η ιστορική αναδρομή του συλλόγου της Α.Ε.Κ., όσο και της μεγαλύτερης οπαδικής κοινότητας των οργανωμένων οπαδών της.

Η τρέχουσα έρευνα συγκροτήθηκε σε πέντε βασικά κεφάλαια. Ειδικότερα, κατά το πρώτο κεφάλαιο, το θεωρητικό μέρος συγκροτήθηκε μέσω μιας αναλυτικής βιβλιογραφικής μελέτης

σχετικά με το πεδίο του ποδοσφαίρου και των αλλαγών που παρατηρούνται στην σύγχρονη όψη του, με την εισαγωγή νεωτερικών και εμπορευματοποιημένων όρων. Ακόμα διερευνήθηκαν και οι ευρύτερες έννοιες της τοπικής ταυτότητας και τοπικής οπαδικής κουλτούρας, κυρίως σε σχέση με την τοπική ζωή.

Κατά το δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται και αναλύονται όλες οι πρακτικές και στρατηγικές που επιλέχθηκαν για την συλλογή και ανάλυση των δεδομένων και αποτέλεσαν την μεθοδολογία της εργασίας. Επιλέχθηκε ο τύπος της ημι-δομημένης συνέντευξης εις βάθος και ειδικότερα πραγματοποιήθηκαν έξι κύκλοι συνεντεύξεων με οργανωμένους οπαδούς της Α.Ε.Κ., στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των γύρω δήμων. Μέσω της χρήσης της θεματικής ανάλυσης και κωδικοποίησης των εννοιών που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις, συγκροτήθηκαν θεματικές ενότητες και οι οποίες αποτέλεσαν κύριο αντικείμενο ανάλυσης κατά το επόμενο κεφάλαιο της εργασίας.

Το τρίτο κεφάλαιο της παρούσας έρευνας συγκροτήθηκε μέσα από την ανάλυση των δεδομένων που συλλέχθηκαν κατά την ολοκλήρωση της ερευνητικής μεθοδολογίας. Η τοπική ταυτότητα και κουλτούρα των οπαδών και των τοπικών συνδέσμων της Α.Ε.Κ. αποτέλεσε βασικό ερευνητικό πεδίο του κεφαλαίου, όπως και η αντίληψη ότι οι αναδυόμενες τοπικές οπαδικές ταυτότητες διαμορφώνουν κοινότητες κοινού ενδιαφέροντος, οι οποίες με την σειρά τους, καθορίζουν τον δικό τους συμβολικό χώρο.

Κατά το τέταρτο μέρος αναλύονται τα κοινοτικά χαρακτηριστικά του ποδοσφαίρου καθώς και οι τοπικές και υπερτοπικές ποδοσφαιρικές κοινότητες που διαμορφώνονται. Η ανάλυση αυτή συνδυάστηκε μέσω της παράλληλης μελέτης της ιστορίας του συλλόγου της Α.Ε.Κ., της οπαδικής κοινότητας της και της ευρύτερης ιστορικής αναδρομής της περιοχής που εδρεύει το αθλητικό σωματείο. Ακόμα διερευνήθηκε ο ρόλος που κατέχει το νέο γήπεδο της Α.Ε.Κ. στην συγκρότηση της τοπικής κουλτούρας. Ενώ, κατά το πέμπτο κεφάλαιο της εργασίας, παραθέτονται χρήσιμα συμπεράσματα που εξήχθησαν και επιβεβαίωσαν τα βασικά ερωτήματα της έρευνας.

1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

1.1 ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ-ΤΟΠΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΟΥ(GLOCALIZATION)

Σε αυτό το σημείο της εργασίας επιχειρείται, η μελέτη σε θεωρητικό επίπεδο σχετικά με το άθλημα του σύγχρονου ποδοσφαίρου και του πεδίου του αθλητισμού, μέσα από τις ευρύτερες αλλαγές που έχουν συντελεστεί τις τελευταίες δεκαετίες και έχουν μετασχηματίσει τον τρόπο λειτουργίας τους και την δομική οργάνωση τους. Διερευνάται ο αντίκτυπος των αλλαγών αυτών στις σύγχρονες οπαδικές κοινότητες, μέσω της προσπάθειας προσαρμογής του παγκόσμιου θεσμού στις ευρύτερες τοπικές συνθήκες και την παράλληλη εισαγωγή παγκοσμιοποιημένων και εμπορευματοποιημένων όρων στο αθλητικό πεδίο (glocalization).

Ο αθλητισμός, υπό την ευρεία έννοια του όρου, ως ενεργό κύτταρο στον κοινωνικό ιστό, καθορίζεται από συστήματα πολιτιστικών αξιών και διαμορφώνεται από τις ευρύτερες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές διαδικασίες, αφομοιώνοντας χαρακτηριστικά γνωρίσματα των εκάστοτε κοινωνιών. Ιδιαίτερα, στις κοινωνίες της ύστερης νεωτερικότητας, λόγω της εισαγωγής των φαινομένων της παγκοσμιοποίησης, του καπιταλισμού και των υπέρ-εμπορευματοποιημένων όρων στο κοινωνικό ιστό, συντέλεσαν στον μετασχηματισμό του αθλητικού πεδίου κυρίως μέσω των δημοφιλέστερων αθλημάτων, σε οργανωτικό, δομικό και οικονομικό επίπεδο. Σημαντικά σημεία καμπής αποτελεί η εισαγωγή του διαδικτύου και των κοινωνικών μέσων δικτύωσης στον αθλητικό χώρο, ως ένας νέος φορέας προώθησης του αθλητικού προϊόντος και των παρεχόμενων υπηρεσιών ενώ συγχρόνως η ταυτόχρονη δημιουργία απομακρυσμένων μορφών επικοινωνίας επηρέασε και τις τοπικές οπαδικές κοινότητες, οι οποίες επανασυγκρότησαν τις ταυτότητές τους στο εσωτερικό τους. Επίσης με την εισαγωγή στο πεδίο, πολυσύνθετων οικονομικών δικτύων, σχέσεων και επιρροών καθώς και η χάραξη νέων στρατηγικών, ακολουθώντας τις ευρύτερες διαδικασίες διεθνοποίησης και εμπορευματοποίησης στις κοινωνίες της ύστερης νεωτερικότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, η ραγδαία αύξηση των εσόδων σε σχέση με τους νέους οικονομικούς όρους στο πεδίο, με υπέρογκα κεφάλαια μέσω της χορηγίας, διαφήμισης και προώθησης, είχαν ως αποτέλεσμα την μετατροπή του αθλητικού θεσμού σε μια μαζική δραστηριότητα με ανταλλακτική αξία.

Συμπερασματικά, το πεδίο του αθλητισμού μετασχηματίστηκε σε θέαμα κατάλληλο προς μαζική κατανάλωση, ένας φορέας της καταναλωτικής κουλτούρας που προωθείται στο πλαίσιο μιας παγκόσμιας ελεύθερης αγοράς, εξελίσσοντας το, σε βασική συνιστώσα της σύγχρονης παγκοσμιοποίησης. Στην ίδια κατεύθυνση μετασχηματίστηκαν και οι οπαδικές κοινότητες στο εσωτερικό του πεδίου, οι οποίες προσαρμόστηκαν στις ανάγκες της νέας πολιτικής οικονομίας του σύγχρονου αθλητικού θεσμού και τείνουν να προβάλλουν την ταυτότητα και την μοναδικότητα του συλλόγου που αντιπροσωπεύουν, σε υπερτοπικό επίπεδο.

Αυτή η εξέλιξη του σύγχρονου αθλητικού πεδίου, «υποταγμένο» στους νέους εμπορευματοποιημένους όρους ως μαζικό προϊόν προς πώληση, μέσω μιας διευρυμένης καταναλωτικής βάσης, επηρέασε ως επί το πλείστον τα αθλήματα, του μπάσκετ και του ποδόσφαιρου, κυρίως λόγω του μεγάλου βαθμού δημοφιλίας τους. Η παγκοσμιοποιημένη και

εμπορευματοποιημένη πλέον, όψη του σύγχρονου αθλητικού πεδίου επέφερε αλλαγές στις οργανωτικές δομές και αντιλήψεις σχετικά με τον χώρο της δραστηριότητας των αθλημάτων αυτών, θέσεις και απόψεις που θα αναλυθούν εκτενέστερα παρακάτω.

Αρχικά, το άθλημα του ποδοσφαίρου, το οποίο θεωρείται το άθλημα με την μεγαλύτερη απήχηση παγκοσμίως, συνδέθηκε κατά την γέννηση του, με συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, όπως της βρετανικής εργατικής τάξης και των χαμηλότερων κοινωνικών λαϊκών στρωμάτων κυρίως, ως μέσο έκφρασης στοιχείων της τάξης, του τόπου αλλά και ευρύτερων πολιτικών ή και θρησκευτικών αναφορών (Ζαϊμάκης, 2013, σσ.28-29). Το ιστορικό πλαίσιο του αθλήματος εντάχθηκε στις ευρύτερες αξίες της πίστης για την ιδέα του τόπου καταγωγής της ομάδας καθώς και στις αρχές του ερασιτεχνισμού. Τις τελευταίες δεκαετίες, με την εισαγωγή νέων παγκοσμιοποιήσεων στο πεδίο, μετέβαλλαν σταδιακά το κοινωνικό περιεχόμενο του αθλήματος με αποτέλεσμα να γνωρίζει σημαντικούς μετασχηματισμούς σε όλο το φάσμα της λειτουργίας του (οργάνωση, διοίκηση, ηθική) και να τοποθετείται σε ναυαρχίδα της σύγχρονης παγκόσμιας «αθλητικής βιομηχανίας» (Ζαϊμάκης, 2013, σ.27). Η αξία του παιχνιδιού μετακινήθηκε πέρα από τα στενά όρια του αγωνιστικού χώρου και των κερκίδων και εισχώρησε σε ευρύτερα κοινωνικά πεδία, όπως της πολιτικής και της οικονομίας. Ως αποτέλεσμα των ανωτέρω ήταν να επαναπροσδιοριστεί η φύση του πεδίου και οι ευρύτερες ταυτότητες στο εσωτερικό του, σε ένα μαζικό κοινωνικό φαινόμενο, άμεσα επηρεασμένο από τις γενικότερες φάσεις της ανάπτυξης του καπιταλισμού και της παγκοσμιοποίησης. Μια βιομηχανία υπέρογκων κεφαλαίων και ενός πολυσύνθετου δικτύου σχέσεων και επιδράσεων, ένα δυναμικό κοινωνιολογικά τομέα των κοινωνιών της ύστερης νεωτερικότητας.

Στην παγκοσμιοποιημένη πλέον, όψη του σύγχρονου επαγγελματικού ποδοσφαίρου και των οπαδικών ταυτοτήτων στο εσωτερικό του, αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο των κανόνων και του τρόπου λειτουργίας που ισχύουν στις σύγχρονες επιχειρήσεις. Το άθλημα «υποτάχθηκε» στους σύγχρονους όρους που το ορίζουν ως ένα επικερδές αθλητικό προϊόν προς πώληση και μαζική κατανάλωση και προβολή, αξιολογώντας την σημασία του και την αγοραστική του τιμή με όρους εμπορικότητας και ανταποδοτικής αξίας. Οι αλλαγές που εντοπίστηκαν και συνδέθηκαν με το πεδίο του αθλήματος, μετέτρεψαν το λαοφιλές άθλημα σε ένα μαζικό καταναλωτικό αγαθό, εμφανίζοντας πολλές ομοιότητες με την λειτουργία των σύγχρονων πολυεθνικών κολοσσών.

Οι παραπάνω συνέπειες και δράσεις της παγκοσμιοποίησης στο χώρο του ποδοσφαίρου, μετέβαλλαν και την τοπική και παγκόσμια σχέση συνεργασιών, διευρύνοντας έτσι την έννοια της τοπικοπαγκοσμιοποίησης (glocalization). Με τον όρο τοπικοπαγκοσμιοποίηση, θεωρείται η διαδικασία κατά την οποία τοπικές κοινότητες αναπτύσσουν άμεσες οικονομικές και πολιτιστικές σχέσεις με το ευρύτερο οικουμενικό σύστημα μέσω τεχνολογιών, πληροφοριών, παρακάμπτοντας και ανατρέποντας παραδοσιακές ιεραρχίες εξουσίας, όπως είναι οι κυβερνήσεις και οι τοπικές αγορές (Βαρδίκου, 2011, σ.17). Η προσαρμογή δηλαδή ενός παγκόσμιου θεσμού σε τοπικές συνθήκες (think globally, act locally). Σημαντικό σημείο της τοπικοπαγκοσμιοποίησης στο πεδίο του σύγχρονου ποδοσφαίρου θεωρείται η προσαρμογή των διεθνών στρατηγικών και συνόλων κανόνων εντός του τοπικού πλαισίου των εκάστοτε τοπικών κοινωνιών με σκοπό την μεγιστοποίηση της ενσωμάτωσης τοπικά. Συμπερασματικά στοχεύει στην σημαντική αύξηση των εσόδων/εισροών που προσφέρει μια σημαντικά

διευρυμένη καταναλωτική βάση. Η τοπικοπαγκοσμιοποίηση συνδέεται με δύο κατευθύνσεις, την ομογενοποίηση, η οποία αφορά την υιοθέτηση συγκεκριμένων πολιτισμικών κανόνων από τις τοπικές κουλτούρες πολιτισμών, και την ετερογένεια, η οποία ευθύνεται στην εμφάνιση, ανασυγκρότηση και επαναπροσδιορισμό νέων υβριδικών και πολιτισμικών πρακτικών θεσμών και ταυτοτήτων (Giulianotti & Robertson, 2007, σ.168-170).

Σε σχέση με το σύγχρονο ποδόσφαιρο και την τοπικοπαγκοσμιοποίηση, ένας μεγάλος αριθμός συλλόγων προβάλλουν στην ταυτότητα τους, την μοναδικότητα σε υπερτοπικό περιβάλλον με αποτέλεσμα να μετασχηματίζουν και να επανανοηματοδοτούν τις οπαδικές τους ταυτότητες σε συνδυασμό με την τοπική οπαδική κουλτούρα. Αποψη η οποία επιβεβαιώνεται από τις θέσεις του Ζαϊμάκη και θέλει τις νέες υβριδικές οπαδικές ταυτότητες που δημιουργούνται, να είναι ρευστές και να σφυριλατούνται από την παγκοσμιοποίηση μέσα από την διάχυση εικόνων και την εθελοντική ταυτοποίηση φιλάθλων στις ιδέες, τα σύμβολα και την δημοφιλία των ομάδων.(2013, σσ.45-47). Επιπροσθέτως, η δημιουργία με διευρυμένη οργανωτική λειτουργία, ενός παγκόσμιου οργανισμού (FIFA), έθεσε τις στρατηγικές στις τοπικές κουλτούρες κοινωνιών, μετέβαλλε την τοπική και παγκόσμια σχέση συνεργασιών, επιβεβαιώνοντας την συστηματική εφαρμογή του όρου στο πεδίο του σύγχρονου ποδοσφαίρου και του αθλητισμού γενικότερα.

Οι ποδοσφαιρικές ομάδες λειτουργούν και οργανώνονται πλέον ως οι ανώνυμες εταιρείες, οι φίλαθλοι και οπαδοί των συλλόγων αντίστοιχα, αποτελούν τους κατ' εξοχήν κατάλληλους καταναλωτές του αθλητικού προϊόντος. Η δημιουργία μιας παγκόσμιας ομοσπονδίας με την ονομασία FIFA (Federation Internationale de Football Association) (FIFA 2022) με ανώτατη εκτελεστική εξουσία, η οποία θα οργάνωνε το ποδόσφαιρο θεσμικά αλλά και οργανωτικά, με την παράλληλη εγκαθίδρυση ηπειρωτικών ομοσπονδιών σε κάθε χώρα, οι οποίες θα ελέγχονται από την διοικητική αρχή της FIFA.

Ανακεφαλαιώνοντας, μέσω της μελέτης των εννοιών της παγκοσμιοποίησης, εμπορευματοποίησης αλλά και της τοπικοπαγκοσμιοποίησης στο πεδίο του σύγχρονου επαγγελματικού ποδοσφαίρου και σύγχρονου αθλητισμού, αναδεικνύονται οι ευρύτερες διαδικασίες σχετικά με την προσαρμογή, επιβίωση ή και αντίστασης των τοπικών (αθλητικών) πολιτισμών στο παγκοσμιοποιημένο αθλητικό περιβάλλον των σύγχρονων κοινωνιών. Στην ίδια κατεύθυνση, μέσα από την μελέτη της τοπικοπαγκοσμιοποίησης, οι τοπικοί οπαδικοί «κόσμοι» και οι αντίστοιχες οπαδικές ταυτότητες στο εσωτερικό τους, μετασχηματίζονται και επαναπροσδιορίζονται από τις ευρύτερες πρακτικές της μετανεωτερικής κοινωνίας, προβάλλοντας τις ισχύουσες σύγχρονες τάσεις και στρατηγικές στο πεδίο του αθλητισμού.

1.2 ΤΟΠΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΟΠΑΔΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Σε αυτό το σημείο του θεωρητικού μέρους της παρούσας έρευνας, επιχειρείται η μελέτη της έννοιας της τοπικής ταυτότητας οπαδών και η ανάλυση των σχέσεων που προκύπτουν σχετικά με την ανάπτυξη της τοπικής φίλαθλης κουλτούρας.

Λόγω της κοινωνικής φύσης του ανθρώπινου είδους, ένα από τα σημαντικότερα και ενδιαφέροντα χαρακτηριστικά που διακρίνονται στο σύνολο των ανθρώπων και στο εσωτερικό των κοινωνιών, είναι η έμφυτη ανάγκη του συνανήκειν, το αίσθημα να συνυπάρχουν και να συνεργάζονται με άλλους ανθρώπους, με κύριο σκοπό την επιβίωση και εξέλιξη τους. Στο πλαίσιο αυτό, οι άνθρωποι τείνουν να αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους, σχηματίζοντας πολυσύνθετα δίκτυα κοινωνικών δεσμών και σχέσεων, τα οποία με την σειρά τους διαρθρώνουν κοινωνικές ομάδες. Σε γενικότερο επίπεδο έκφρασης, θα μπορούσαμε να δηλώσουμε ότι η κοινωνία αποτελεί μια ευρεία συλλογή κοινωνικών κατηγοριών, με διαφορετικά, κατά περίπτωση μελέτης, χαρακτηριστικά. Οι κοινωνικές κατηγορίες στις οποίες αλληλοεπιδρά το κάθε άτομο, συγκροτούν την κοινωνική ταυτότητα του.

Σύμφωνα με τις απόψεις του πολωνού κοινωνικού ψυχολόγου Henri Tajfel, ο οποίος διατύπωσε τον ορισμό της «κοινωνικής ταυτότητας», ως την αναγνώριση ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων ότι αποτελεί μέλος μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας. Ενώ συγχρόνως ταυτίζεται με έναν μεγάλο βαθμό προσωπικής και συναισθηματικής σημασίας για αυτή την υπαγωγή (1978, σσ.18). Από την θεωρία αυτή, προκύπτει μια διττή συνέπεια, καθώς μέσα από την συγκρότηση της κοινωνικής ταυτότητας, το κάθε άτομο αφενός προσδιορίζει την εικόνα του εαυτού του, μέσω της ιδιότητας του, ως μέλος μιας κοινωνικής κατηγορίας, αφετέρου δε εξυπηρετεί την βασική ανάγκη της αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης, δηλαδή την τάση να διαθέτει θετική και σταθερή εικόνα για τον εαυτό του.

Συνοπτικά, κοινωνική ταυτότητα θεωρούνται όλες οι πτυχές της εικόνας ενός ατόμου, που προέρχονται από κοινωνικές ομάδες, στις οποίες πιστεύει ότι ανήκει (Tajfel & Turner, 1986, σσ.15-16). Ο κάθε άνθρωπος κατά την διάρκεια της ζωής του ανήκει σε αρκετές και με διαφορετικά διακριτά χαρακτηριστικά κοινωνικές κατηγορίες. Στην περίπτωση της παρούσας μελέτης, επιχειρείται η έρευνα της εξέλιξης του φαινομένου του οπαδισμού και των ευρύτερων κοινωνικών κατηγοριών εντός του αθλητικού πεδίου αλλά και των τοπικών οπαδικών ταυτοτήτων στο εσωτερικό του, κυρίως μέσα από το άθλημα του σύγχρονου ποδοσφαίρου.

Ο οπαδισμός συνιστά ένα σύνθετο στοιχείο της λαϊκής κουλτούρας νεωτερικών κοινωνιών. Πρόκειται για μια συλλογική ταυτότητα, η οποία συγκροτείται με βάση την κοινή έλξη των μελών μιας ομάδας και την παράλληλη νοηματική επένδυση τους, σε ιδιαίτερα μορφώματα της λαϊκής κουλτούρας (Ζαϊμάκης, 2017α ,σ.2), όπως στην περίπτωση της εργασίας, του πεδίου του αθλητισμού και της οπαδικής ταυτότητας και κουλτούρας των αθλητικών σωματείων. Η ανάπτυξη του φαινομένου του οπαδισμού συνοδεύτηκε από ένα πλουραλισμό συλλογικών ταυτοτήτων στο εσωτερικό του. Για τον Ζαϊμάκη, ο οπαδισμός δεν μπορεί να ιδωθεί ανεξάρτητα από το πλέγμα των συμβολικών και πολιτισμικών συνθηκών που περιβάλλουν τα αθλητικά δρώμενα. Έτσι κάθε αθλητικό σωματείο ή οπαδική συλλογικότητα συγκροτείται με όρους συμβολικής κοινότητας, τοπικότητας, τάξης και πολιτισμού (2017α

,σ.2-4). Οι οπαδικές ταυτότητες στο εσωτερικό του πεδίου, παραδοσιακά συνδέονταν από μια ισχυρή αίσθηση τοποφιλίας, σε συμβολικό βαθμό η οποία συνεχίζεται έως και σήμερα ενώ, οι οργανωμένοι οπαδοί συγκροτούν διακριτές κοινότητες με άμεσο δεσμό με τον «ιερό» τόπο/έδρα του συλλόγου, ενισχύοντας έτσι τους συναισθηματικούς δεσμούς και την ευρύτερη συνοχή της οπαδικής κοινότητας (Van Houtum & Van Dam, 2002, σσ.236-237).

Παρατηρείται εύλογα η σύνδεση των οπαδικών ταυτοτήτων, ως ένα πεδίο σύγκλισης της τοπικότητας και του τόπου καταγωγής με ισχυρά στοιχεία και έντονους πολιτισμικούς και κοινωνικούς συμβολισμούς. Τα αθλητικά γεγονότα, μέσω της αθλητικής νομιμοποίησης που τα χαρακτηρίζουν, τίθενται στην υπηρεσία μιας πολιτισμικής σκοπιμότητας καθώς οι οπαδοί λειτουργούν ως γνήσιοι θεματοφύλακες των παραδοσιακών αξιών και της ιστορίας του τόπου καταγωγής των αθλητικών σωματείων της επιλογής τους (Μπονιάς, 2008, σσ.137).

Όπως αναλύθηκε κατά το προηγούμενο υποκεφάλαιο του θεωρητικού μέρους, σχετικά με την σύγχρονη μορφή του επαγγελματικού ποδοσφαίρου, οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν, επηρέασαν πλήρως το πεδίο του σύγχρονου αθλητισμού. Γενικότερα, με την είσοδο σύνθετων παγκοσμιοποιημένων και εμπορευματοποιημένων όρων είχαν ως αποτέλεσμα να επηρεάσουν και τους αντίστοιχους ποδοσφαιρικούς οπαδικούς «κόσμους» των κοινωνιών της σύγχρονης νεωτερικότητας, οι οποίοι με την σειρά τους, επαναπροσδιόρισαν τις ταυτότητες στο εσωτερικό τους, με νέα δεδομένα και νέο τρόπο λειτουργίας. Σε αυτήν την κατεύθυνση, τα αθλητικά σωματεία στην προσπάθεια να προβάλλουν την μοναδικότητα τους και την χωρική τους υπεροχή, επανασυγγρότησαν και ανάπλασαν τις ταυτότητες τους μέσα σε ένα διατοπικό ή και υπερτοπικό περιβάλλον (Robertson, 1995, Nauright 2004, όπως αναφέρεται σε Ζαϊμάκης, 2013, σσ.44) και διαμόρφωσαν τα οπαδικά τραγούδια και σύμβολα και συγκρότησαν νοσταλγικές κοσμοθεωρίες για τις παραδόσεις των συλλόγων, επενδύοντας στην τοπική διαφορά (Giulianotti & Robertson, 2006, σσ.173,175 και στο Giulianotti & Robertson, 2007, σσ.169-170). Με αυτό τον τρόπο επιβεβαιώθηκε η θέση ότι το αθλητικό πεδίο γνωρίζει υψηλό βαθμό αμοιβαίας επίδρασης με τις ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές φάσεις της ζωής. Υπό αυτό το πρίσμα, οι αναδυόμενες ταυτότητες των οπαδών συνυφαίνονται συχνά και με ευρύτερους τύπους συλλογικής συνείδησης όπως ζητημάτων φύλου και κοινωνικής τάξης, τον σεξουαλικό προσανατολισμό αλλά και θέματα σχετικά με την ιδεολογική και πολιτική στράτευση. Μάλιστα, ο οπαδισμός συνήθως συμβάλει στην τροποποίηση ή και την υπέρβαση τους, με αποτέλεσμα να προκύψει η δημιουργία νέων, υβριδικών μορφών ταυτοποιήσεων και μορφών συλλογικής συμμετοχής. Συμπληρωματικά, το φαινόμενο του αθλητισμού αποτελεί ένα διακριτό πεδίο συγκρότησης διάφορων μορφών υποκουλτούρας, που συνίστανται από αντίστοιχες αναπαραστάσεις, αξίες και πρακτικές και αναπαράγονται στο πλαίσιο αντίστοιχων «κοινοτήτων» Τα στοιχεία που προκύπτουν, δεν επηρεάζουν τις στάσεις και τις συμπεριφορές των φιλάθλων/οπαδών μόνο κατά τη διάρκεια των αθλητικών συναντήσεων, ούτε αποκλειστικά στο πεδίο του αθλητικού θεάματος και ανταγωνισμού. Συνήθως επηρεάζουν πλήρως τη ζωή τους, συγκροτώντας ένα οργανωτικό και ερμηνευτικό πλαίσιο επιτέλεσης της καθημερινότητάς τους.

Μέσα από την μελέτη και ανάλυση του αθλητισμού και των συλλογικών οπαδικών ταυτοποιήσεων στο εσωτερικό του, δίνεται η ευκαιρία μελέτης και αποτελεσματικότερης κατανόησης ευρύτερων κοινωνικοπολιτικών αλλαγών που παρατηρούνται στις κοινωνίες. Οι

πρακτικές και οι λόγοι των οπαδικών ταυτοτήτων χρησιμοποιούνται από τα δρώντα υποκείμενα με σκοπό αφενός την ενίσχυση της τοποφιλικής στάσης και της κοινωνικής τους επιρροής σε σχέση με οπαδικές ταυτότητες αντίπαλων κοινοτήτων αφετέρου στοχεύουν στην επικοινωνία με το κοινωνικό τους περίγυρο μέσα από ένα δομημένο πλέγμα συμβόλων, βιωματικών καταστάσεων και ιστορικών αναφορών σχετικά με τις παραδόσεις και την ιστορία του αθλητικού συλλόγου που ακολουθούν ή της οπαδικής κοινότητας που ανήκουν. Σε αυτό το πλαίσιο μέσα από την μελέτη των πρακτικών αυτών διαπιστώνεται η λειτουργία των οπαδικών κοινοτήτων και των συλλογικών ταυτοτήτων τους τόσο ως αυθεντικών συνεχιστών των παραδοσιακών αξιών που πρεσβεύει η ομάδα όσο και ως ιδεολογικών θεματοφυλάκων και υπερασπιστών του τρόπου καταγωγής τους, ενισχύοντας έτσι την εδαφική τους υπεροχή σε εθνικό ή και παγκόσμιο επίπεδο.

Εν κατακλείδι, η παρουσίαση του πεδίου του αθλητισμού και των αθλημάτων του, ως ενός πολυδιάστατου πεδίου, εντός του οποίου εκφράζονται διαφορετικές μορφές ταυτοποίησης ενώ παράλληλα αντικατοπτρίζονται ευρύτερες κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες. Ως εκ τούτου οι οπαδικές ταυτότητες που προβάλλονται εντός του αθλητικού πεδίου παραμένουν μια δυνατότητα για να εκφράσει ένα κοινωνικό σύνολο, την δυναμικότητα και μοναδικότητα του, καθώς και ευρύτερων χαρακτηριστικών της πολιτισμικής του ταυτότητας (ιστορία, παράδοση, αξίες, πρότυπα, τόπος καταγωγής). Ιδιαίτερα για τον τρόπο που εδρεύει η ομάδα, οι οπαδοί συνθέτουν μια βιωμένη εμπειρία, ριζωμένη σε μια εδαφική ταυτότητα που αντανακλάται σε μια τοποφιλικής στάσης προς το ιδιαίτερο τόπο έδρας της ομάδας, καθώς τόπος και καταγωγή έχουν ιδιαίτερη αξία (Ζαϊμάκης, 2017α ,σ.45).

1.3 ΟΠΑΔΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Ως κοινότητα ορίζεται μια κοινωνική ομάδα με διακριτή γεωγραφική επικράτεια, ισχυρή κοινωνική συνοχή και αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της. Ο όρος «κοινωνία» εμπεριέχει διαφορετικές «κοινότητες» και χαρακτηρίζεται από μεγάλη κοινωνική και πολιτισμική ετερογένεια. (Σπύρος, 2017, σσ.1-9). Στις σύγχρονες κοινωνίες, η γενικευμένη κινητικότητα στο χώρο και χρόνο των δρώντων υποκειμένων, αλλά και ευρύτερα, των αντικειμένων, συμβόλων, ταυτοτήτων και σχέσεων, έχει ως αποτέλεσμα την σχετικοποίηση του χώρου ως παράγοντα συλλογικής συσσωμάτωσης και ταυτοποίησης των ανθρώπων (Σπύρος, 2011, σσ.261-306). Αυτός ο μετασχηματισμός και η από-εδαφοποίηση των κοινωνικών σχέσεων μετασχημάτισε την έννοια της κοινότητας σε μια αφηρημένη, συμβολική κατηγορία. (Ζαϊμάκης, 2017α ,σ.43-46).

Αξιοποιώντας συμπληρωματικά και τις απόψεις του κοινωνικού ανθρωπολόγου Benedict Anderson, σχετικά με τις νοερές ή φαντασιακές κοινότητες (imagined communities), τονίζεται ότι σχεδόν όλες οι σύγχρονες κοινότητες οι οποίες εντοπίζονται σε ένα υπερ-τοπικό περιβάλλον και παράλληλα συγκροτούνται από ικανό μέγεθος και αριθμό μελών, χαρακτηρίζονται ως φαντασιακές. Η άποψη αυτή αφορά στο ότι κανένα μέλος δεν πρόκειται να γνωρίσει ποτέ τα περισσότερα από τα υπόλοιπα μέλη, όμως ο καθένας τους ξεχωριστά, έχει την αίσθηση του συνανήκειν (1997, σσ.26). Συμπερασματικά, αναφορικά με τις κοινότητες και τις σχέσεις στο εσωτερικό τους εύλογα προκύπτει μια αλληλεπίδραση, η οποία επιτυγχάνεται με νοερό/φαντασιακό τρόπο.

Σε αυτήν την κατεύθυνση, το σύγχρονο αθλητικό πεδίο, κυρίως μέσα από το άθλημα του ποδοσφαίρου, λόγω του μεγάλου βαθμού δημοφιλίας και μαζικότητας που το χαρακτηρίζει, περιέχει μετανεωτερικές όψεις της συμβίωσης και του σύγχρονου τρόπου ζωής και παράλληλα συγκροτεί ένα προνομιακό πεδίο έκφρασης των οπαδικών κοινοτήτων. Όπως προαναφέρθηκε, οι αθλητικές τοπικές κουλτούρες τείνουν να διαμορφώνονται με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να κατασκευάζουν και να αναπλάθουν νοερά τις κοινότητες τους. Αυτές οι οπαδικές κοινότητες δομούνται ως διακριτά πεδία δράσης και επιτέλεσης ταυτοτήτων και αξιών και παρέχουν τα κατάλληλα εργαλεία για την δημιουργία συνθέτων κοινωνικών δικτύων και ευρύτερων πολιτικών και κοινωνικών διεκδικήσεων. Οι κοινότητες των οπαδών κυρίως μέσα στο άθλημα του ποδοσφαίρου συνέβαλλαν καθοριστικά στην ενίσχυση του αισθήματος του συνανήκειν και στην συγκρότηση μιας κοινής ταυτότητας σε ιδιαίτερες γεωγραφικές περιοχές ενώ παράλληλα η χρήση συμβολισμών, υπερτόνισε την αξία της επιμέρους τοπικότητας.

Ειδικότερα, οι ταυτότητες στο εσωτερικό του πεδίου, διαμόρφωσαν κοινότητες κοινού ενδιαφέροντος γύρω από τα αθλητικά ζητήματα και συνέθεσαν συμβολισμούς, οι οποίοι αναπαράγουν λόγους και πρακτικές διαχείρισης (τραγούδια, συνθήματα, γκράφιτι), αξιοποιούν συμβολικά αντικείμενα και τελετουργίες (αγωνιστικές επιτυχίες, αγωνιστικοί και οπαδικοί ήρωες) και καθορίζουν τον δικό του φαντασιακό/συμβολικό χώρο (τόπος καταγωγής ή έδρας αθλητικού σωματείου). Οι οπαδικές κοινότητες διαμορφώθηκαν μέσα από κοινότητες κοινού ενδιαφέροντος και μορφών υποκουλτούρας που περιλαμβάνουν τον αθλητισμό, με τέτοιο τρόπο ώστε να διαμορφώσουν ένα κοινό σύστημα αντιλήψεων, ενισχύοντας την αίσθηση της

συλλογικής συνείδησης και του συνανήκειν σε διάφορες κοινωνικές ομάδες (Ζαϊμάκης, 2017α ,σ.45).

Οι κοινότητες αυτές αποτελούν ένα συστατικό στοιχείο του σύγχρονου αθλητικού θεάματος και μέρος της συμβολικής τους τελετουργίας συγκροτώντας έτσι ένα προνομιακό πεδίο έρευνας και μελέτης για την επιστήμη της κοινωνιολογίας (Ζαϊμάκης, 2015 ,σ.251). Οι οπαδικές κοινότητες και η σχέση με τις συλλογικές οπαδικές ταυτότητες τόσο σε θέματα τοπικής κοινότητας και έθνους όσο και σε θέματα διακρίσεων κυρίως μέσα από τις πρακτικές των οπαδών, επιβεβαιώνουν την δυναμικότητα και πολυπλοκότητα που τις διέπουν. Σύμφωνα με τον Nash, στην πλειοψηφία τους, οι κοινότητες των οργανωμένων οπαδών λειτουργούν γύρω από ένα αμάλγαμα ιστορικών επεισοδίων, βιωματικών εμπειριών μεταξύ των μελών τους, συμβόλων και παραδόσεων (Nash, 2000, όπως αναφέρεται σε Ζαϊμάκη, 2015, σ. 254). Στους λόγους αυτούς, οικοδομείται ένα κοινό αξιακό σύστημα συνείδησης, επηρεάζοντας τις απόψεις και τις στρατηγικές σχετικά με το παρόν και το μέλλον των οπαδικών κοινοτήτων.

2.ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στο θεματικό πεδίο της κοινωνιολογίας του αθλητισμού, προσανατολισμένης ιστορικά. Ειδικότερα στοχεύει στην περίπτωση μελέτης των τοπικών συνδέσμων οργανωμένων οπαδών της ΑΕΚ στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των γύρω περιοχών. Βασικός ερευνητικός σκοπός της έρευνας αποτελεί η ανάλυση, ερμηνεία και περιγραφή των ιδιαίτερων κοινωνικών και πολιτισμικών ιδιωμάτων των τοπικών συνδέσμων των παραπάνω περιοχών με την τοπική ζωή, την σχέση τους τόσο με την ομάδα και την οπαδική κοινότητα της «Original21», όσο και την σχέση τους με την ευρύτερη προσφυγική ιστορία της χώρας. Παράλληλα διερευνάται η σχέση της προσφυγικής μνήμης και η συνέχειά της ως κεντρικός ρόλος στην συγκρότηση της τοπικής ταυτότητας και οπαδικής κουλτούρας των τοπικών συνδέσμων της «Original21» στις περιοχές αυτές.

Το γενικό μεθοδολογικό πλαίσιο της εργασίας, συγκροτήθηκε μέσα από την χρήση συγκεκριμένης μεθόδου για την συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν, με σκοπό την απάντηση των κύριων ερωτημάτων που τέθηκαν. Στο παρόν κείμενο παραθέτονται όλες οι διαδικασίες και τεχνικές που εφαρμόστηκαν, κατά την συγγραφή της διπλωματικής εργασίας. Στο πλαίσιο αυτό, για την συλλογή των δεδομένων, η μελέτη βασίστηκε στην ποιοτική μέθοδο έρευνας με τρόπο συλλογής στοιχείων τις ημιδομημένες συνεντεύξεις και η διάγνωση τους βασίστηκε στην θεματική μέθοδο ανάλυσης, η επιλογή της οποίας αναλύεται εκτενώς παρακάτω και αναπτύχθηκε με τον ακόλουθο τρόπο.

Αρχικά, πραγματοποιήθηκαν έξι (6) κύκλοι συνεντεύξεων οργανωμένων οπαδών της ΑΕΚ από τις περιοχές αυτές. Βασικά κριτήριά συμμετοχής στην έρευνα των ατόμων για συνέντευξη, αποτέλεσε τόσο η υποχρεωτική ιδιότητα τους, ως οργανωμένοι οπαδοί του συλλόγου όσο και να αποτελούν ενεργά μέλη των τοπικών συνδέσμων της Νέας Φιλαδέλφειας ή των γύρω περιοχών. Με αυστηρό κριτήριο της εντοπιότητας των ατόμων με τις περιοχές αυτές με σκοπό τον εντοπισμό όσο τον δυνατόν αντιπροσωπευτικότερου δείγματος από τον οπαδικό κόσμο του συλλόγου. Από τις συνεντεύξεις αυτές, τα ερευνητικά δεδομένα που προέκυψαν ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες με την χρήση της κωδικοποίησης. Παράλληλα συλλέχθηκαν και αξιοποιήθηκαν τα ιδιαίτερα σύμβολα που χρησιμοποιούν οι οπαδοί σε τοπικό επίπεδο ώστε να ισχυροποιήσουν την οπαδική τους ταυτότητα, όπως τα συνθήματα, τα πανό, τοιχογραφίες/γκράφιτι καθώς και φωτογραφικό υλικό, με σκοπό την επαλήθευση και παράλληλη διερεύνηση του ερευνητικού πεδίου της εργασίας. Τέλος αξιοποιήθηκε, κάθε διαθέσιμη ελληνική ή ξένη βιβλιογραφική πηγή η οποία σχετίζεται με τις βασικές υποθέσεις της έρευνας.

Για την καλύτερη και αποδοτικότερη συλλογή και αξιοποίηση των δεδομένων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, επιλέχθηκε η ποιοτική μέθοδος έρευνας και ανάλυσης. Χρησιμοποίησε της συγκεκριμένης μεθόδου, μέσω συνεντεύξεων καθώς προσφέρεται αφενός ένας αμεσότερος τρόπος προσέγγισης και κατανόησης των βιωματικών εμπειριών, συμπεριφορών και συναισθημάτων των υπό εξέταση υποκειμένων. Αφετέρου αναπτύσσεται μια πιο λεπτομερή και διεξοδική διερεύνηση προς την προβληματική της εργασίας. Η ποιοτική μέθοδος έρευνας που επιλέχθηκε ως η πλέον κατάλληλη στην διερεύνηση του φαινομένου

βρίσκει εφαρμογή σχεδόν σε ολόκληρο το πλέγμα των κοινωνικών επιστημών. Ειδικότερα, η συγκεκριμένη μέθοδος έρευνας θεωρείται μια πλαισιοθετισμένη δραστηριότητα (situated activity), η οποία τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο μέσα από ένα σύνολο ερμηνευτικών και υλικών πρακτικών. Οι πρακτικές αυτές μετασχηματίζουν τον κόσμο και τον μετατρέπουν σε μια σειρά από αναπαραστάσεις του εαυτού (Ίσαρη & Πούρκος, 2015, σελ.12).

Σύμφωνα με τους Ίσαρη & Πούρκος (2015), το κύριο ενδιαφέρον της ποιοτικής μεθόδου εστιάζεται στην περιγραφή και κατανόηση της μοναδικότητας της ανθρώπινης εμπειρίας, της βιωματικής πραγματικότητας των υποκειμένων (οπαδών), στην ιδιαιτερότητα της συνείδησης και των βιωμάτων τους. Στην κατεύθυνση αυτή, η συνέντευξη αποτελεί ένα ερευνητικό εργαλείο, το οποίο παρέχει σημαντικές και εις βάθος πληροφορίες και δεδομένα στον ερευνητή για το υπό διερεύνηση ζήτημα ενώ συγχρόνως αντλεί και αξιοποιεί συναισθήματα και βιώματα από τους συνεντευξιζόμενους. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκε στην εργασία ο τύπος της ημι-δομημένης συνέντευξης εις βάθος. Πρόκειται για ένα σημαντικό εργαλείο της ποιοτικής μεθόδου, μέσα από μια σειρά προκαθορισμένων ερωτήσεων που έχουν ως στόχο την παραγωγή υλικού αλλά και έκφρασης των σκέψεων, βιωμάτων και συναισθημάτων των ερωτώμενων.

Στο πλαίσιο αυτό, οι προϋποθέσεις συμμετοχής στην έρευνα των συνεντευξιζόμενων/οπαδών της ΑΕΚ, αφορούν άτομα από διαφορετικές ηλικιακές κατηγορίες ώστε να καλύπτεται ένα ευρύ χρονολογικό φάσμα με σκοπό την μελέτη της εξέλιξης της τοπικής οπαδικής ταυτότητας και κουλτούρας διαγενεολογικά. Η ηλικιακή κατανομή των συνεντευξιζόμενων ορίστηκε σε δύο (2) συνεντεύξεις ανά κατηγορία και συγκεκριμένα δύο (2) για τις ηλικίες 20-30 χρονών, δύο (2) για το πεδίο 30-40 χρονών καθώς και δύο (2) συνεντεύξεις από οπαδούς της ΑΕΚ με ηλικία 40 χρονών και άνω. Από τις 6 συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν, οι 5 ήταν άνδρες οπαδοί της ΑΕΚ και 1 γυναίκα. Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι ενεργά μέλη της οπαδικής κοινότητας «Original21» από την περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας ή των όμορων δήμων. Σε κάθε συνέντευξη αρχικά αναφέρεται ο τόπος που πραγματοποιήθηκε, ο συνολικός χρόνος που χρειάστηκε καθώς και αν ήταν δια ζώσης ή εξ αποστάσεως. Επιπρόσθετα, η συμμετοχή των συνεντευξιζόμενων στην εν λόγω επιστημονική έρευνα χαρακτηρίστηκε από πλήρη εμπιστευτικότητα για όλες τις πληροφορίες που αποκτήθηκαν στο πλαίσιο των συνεντεύξεων που πραγματοποιήθηκαν. Τα στοιχεία των συνεντευξιζόμενων όπως και τα δεδομένα που προέκυψαν είναι ανώνυμα και θα διατηρηθούν μόνο μέχρι την ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας και δεν πρόκειται να χρησιμοποιηθούν για κανένα άλλο λόγο.

Η δομή των συνεντεύξεων διακρίθηκε σε τρεις (3) βασικούς ερευνητικούς άξονες: τις γενικές πληροφορίες, τις ερωτήσεις σχετικά με την ταυτότητα του συνδέσμου αλλά και ερωτημάτων σχετικά με τους συνδέσμους και την οπαδική κουλτούρα. Σε αυτή την κατεύθυνση, τα ερωτήματα τα οποία τέθηκαν κατά την ερευνητική διαδικασία ήταν τα εξής:

1. Δημογραφικά στοιχεία (Φύλο-Ηλικία).
2. Ανήκετε στην οπαδική κοινότητα της ΑΕΚ και συγκεκριμένα στην «Original21» ;Αν Ναι, Πόσα χρόνια ενεργής ενασχόλησης και με ποιο τοπικό σύνδεσμο.
3. Η ΑΕΚ είναι μια ομάδα που δημιουργήθηκε από Έλληνες πρόσφυγες. Τι σημαίνει για εσάς Έλληνας πρόσφυγας.
4. Έχετε προσφυγικές ρίζες/προσφυγική καταγωγή; Αν Ναι, μιλήστε μας λίγο για αυτό.
5. Τι είναι η ΑΕΚ για εσάς; Τι γνωρίζετε για την αθλητική ιστορία του συλλόγου;
6. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του τοπικού συνδέσμου που ανήκετε; Διαφέρουν από τις γενικές αξίες της «Original21» ;
7. Ποια είναι η σχέση του τοπικού συνδέσμου με την περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας; Αναπτύσσει κοινωνική δράση;
8. Ποια τα ιδιαίτερα σύμβολα , όπως συνθήματα, που χρησιμοποιούνται σε τοπικό επίπεδο; Είναι ίδια ή διαφορετικά από εκείνα της «Original21» ;
9. Πόσα άτομα απαρτίζει ο σύνδεσμος και σε ποιες ηλικιακές κατηγορίες χωρίζονται.
10. Πως γίνεται κάποιος ΑΕΚτζής;
11. Τι γνωρίζετε για την εξέλιξη του οπαδικού κινήματος της «Original21» ;

Μετά την ολοκλήρωση και συλλογή των δεδομένων με την ποιοτική μέθοδο έρευνας μέσω των συνεντεύξεων, ως επόμενο βήμα ορίστηκε η κωδικοποίηση των δεδομένων καθώς και η θεματική τους ανάλυση ως βασική στρατηγική ανάλυσης μιας έγκυρης ποιοτικής μεθόδου έρευνας. Η επιλογή της συγκεκριμένης στρατηγικής κρίθηκε ως καταλληλότερη κυρίως λόγω της αποτελεσματικότερης και συγχρόνως πιο εύχρηστης μεθόδου εντοπισμού, περιγραφής και «θεματοποίησης» επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων. Οι κατηγοριοποιημένες πλέον θεματικές ενότητες που εξάγονται, βοηθούν στην εις βάθος κατανόηση των αντιλήψεων και εμπειριών των συμμετεχόντων χωρίς την εκ προοιμίου παρέμβαση του αναλυτή, δηλαδή όπως ακριβώς αναδύονται τα νοήματα/θέματα.

Μέσω της χρήσης των συνεντεύξεων των οργανωμένων οπαδών της ΑΕΚ από την περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των γύρω περιοχών, συλλέχθηκαν σημαντικά δεδομένα τα οποία εστιάζουν στον «βιόκοσμο» των συμμετεχόντων της έρευνας. Τα δεδομένα αυτά, τείνουν να περιγράφουν στοιχεία της ιδιαίτερης βιωματικής τους πραγματικότητας. Όπως προαναφέρθηκε, η χρήση της μεθόδου της ημιδομημένης συνέντευξης εις βάθος παρουσιάζει ευελιξία αφενός ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με την βαρύτητα του κάθε ερωτώμενου, αφετέρου ως προς την εμβάθυνση σε κάποια θέματα με συμμετέχοντες που κρίνονται καταλληλότεροι. Η διερεύνησή του υπό εξέταση κοινωνικού φαινομένου, μέσα από τα «μάτια» και την «φωνή» των ερωτώμενων, είχε ως αποτέλεσμα την μελέτη και κατανόηση εις βάθος των αντιλήψεων, απόψεων και αξιών των οπαδών.

Η θεματική ανάλυση που ακολούθησε, είναι μια εύχρηστη μέθοδος, η οποία χρησιμοποιείται ευρέως στην ποιοτική έρευνα. Θεωρείται σημαντική στον νέο ερευνητή, καθώς μέσα από την θεματική ανάλυση και κωδικοποίηση των εννοιών από τις συνεντεύξεις παρέχεται μια μέθοδος εντοπισμού περιγραφής και θεματοποίησης του υπό έρευνα φαινομένου. Η συγκεκριμένη διαδικασία κρίνεται ως η πλέον κατάλληλη σε μία ποιοτική μέθοδο έρευνας καθώς ερμηνεύονται και νοηματοδοτούνται στοιχεία που προκύπτουν από τις συνεντεύξεις και τα οποία στερούνται από ανάλυση. Με αυτήν την διεξαγωγή πιο εξειδικευμένων προσεγγίσεων ποιοτικής ανάλυσης και σύμφωνα με την ερευνητική μελέτη σχετικά με την θεματική ανάλυση των Clarke κ.α. (2015, σελ. 222), ο ερευνητής καλείται να ερμηνεύσει τα αίτια πίσω από τα δεδομένα και ως εκ τούτου να δημιουργήσει νέα γνώση. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει η ανάλυση των υπό εξέταση δεδομένων να κατηγοριοποιηθεί με την χρήση της κωδικοποίησης. Έτσι αποδίδεται ένας αντιπροσωπευτικός κωδικός σε ένα μεγάλο κομμάτι των συνεντεύξεων.

Στην συνέχεια, αφού το κύριο σώμα των συνεντεύξεων ουσιαστικά συμπυκνωθεί σε μια σειρά νοηματικών κωδικών τότε το επόμενο βήμα είναι η μεταξύ τους σύγκριση ώστε να διερευνηθούν όμοια νοήματα που προκύπτουν ή διαφορές. Οι όμοιοι κωδικοί που προκύπτουν, τοποθετούνται μαζί, με σκοπό να δημιουργηθεί αυτό που ονομάζεται θεματική ενότητα. Μετά την κωδικοποίηση και την θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων, η επόμενη φάση της ερευνητικής διαδικασίας αποτελεί η θεωρητική ανάλυση του υπό εξέταση φαινομένου και η εξαγωγή των αποτελεσμάτων που προέκυψαν. Μετά την εξοικείωση με τα δεδομένα και την νοηματική κωδικοποίησή τους, επόμενο και κυριότερο στάδιο στην διεξαγωγή μιας έγκυρης θεματικής ανάλυσης αποτελεί η έκθεση των δεδομένων που προέκυψαν. Η έκθεση αυτή, θα πρέπει να παρέχει επαρκή στοιχεία και να συνδέει τα δεδομένα μεταξύ των θεμάτων με τέτοιο τρόπο ώστε να τεκμηριώνουν τα επιμέρους ζητήματα που τίθενται.

Ειδικότερα, κώδικες που προκύπτουν από την θεματική ανάλυση με όμοια χαρακτηριστικά σχηματίζουν μια θεματική ενότητα. Από την ανάλυση των συνεντεύξεων προέκυψαν οι κυριότερες θεματικές ενότητες, οι οποίες θα αναλυθούν εκτενώς κατά το επόμενο κεφάλαιο της εργασίας, σχετικά με:

1. Έννοια διωγμού και προσφυγιάς.
2. Το σημασιολογικό περιεχόμενο της ομάδας. Έννοιες σχετικά με το τι πρεσβεύει στον καθένα η ΑΕΚ.
3. Έννοιες για τον τρόπο και λόγο επιλογής της ομάδας αρεσκείας τους.
4. Σημασία συμβόλων ως στοιχεία προσδιορισμού της ταυτότητας.
5. Έννοιες σύνδεσης της περιοχής της Νέας Φιλαδέλφειας με την ομάδα.
6. Στοιχεία σχετικά την ταυτότητα του τοπικού συνδέσμου.
7. Έννοιες σχετικά με το οπαδικό κίνημα της «Original21» και την ιστορική του εξέλιξη.

3.ΤΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ.ΤΟΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΟΤΠΙΚΕΣ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

3.1 Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΗΣ Α.Ε.Κ

Για την αποδοτικότερη κατανόηση και εμβάθυνση της ιστορικής πορείας του αθλητικού συλλόγου της Α.Ε.Κ., απαιτείται η συνδυαστική μελέτη της γενικότερης ιστορίας του ελληνικού έθνους. Η ολοκληρωτική επικράτηση των τούρκικων δυνάμεων κατά την λήξη του μικρασιατικού πολέμου, τον Αύγουστο του 1922, άλλαξε άρδην τον χάρτη της ιστορίας της χώρας. Οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης και των παράλιων και όλες οι οργανώσεις τους (σχολεία, θέατρα, αθλητικοί και πολιτισμικοί σύλλογοι) παρέλυσαν, καθώς άρχισε ένα μεγάλο κύμα προσφυγικής ροής προς την Ελλάδα και ειδικότερα προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της. Η καταστροφή της Σμύρνης και το τέλος του μικρασιατικού ελληνισμού έμελλε να αποτελέσει την αρχή της προσφυγιάς.

Κατά την περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής, η Ελλάδα αντιμετώπιζε πληθώρα κοινωνικών και δημοσιονομικών προβλημάτων. Παρόλα αυτά, η έλευση και αποκατάσταση των προσφυγικών πληθυσμών αποτέλεσε ζήτημα βαρύνουσας σημασίας. Τόσο οι εγχώριες αρχές άσκησης εξουσίας και φορείς όσο και οι διεθνείς φιλανθρωπικές οργανώσεις δραστηριοποιήθηκαν προς τον σκοπό αυτό. Η εγκατάσταση των προσφύγων του 1922 αποτέλεσε μια μεγάλη πρόκληση για τον κρατικό μηχανισμό στην Ελλάδα. Υπολογίζεται, ότι οι πρόσφυγες αποτέλεσαν το 25% του συνολικού πληθυσμού της χώρας κατά την περίοδο αυτή, δημιουργώντας ταυτόχρονα τεράστια κοινωνικοοικονομικά προβλήματα (Γρυλλής, 2009, σσ.7-10). Αυτή η διαδικασία αποκατάστασης των προσφυγικών ροών και η παράλληλη ένταξη τους εντός του εγχώριου ιστού, επηρέασε και όλα τα πεδία τα οποία είναι υπεύθυνα για την ορθή κοινωνικοποίησή τους. Σε αυτήν τη περίπτωση, επηρεάστηκαν και τα ευρύτερα πεδία του πολιτισμού και αθλητισμού.

Μέσα από την πάλη για επιβίωση δημιουργείται ο σύλλογος της Α.Ε.Κ. Στις 13 Απριλίου του 1924 (Συλλογικό έργο, 2014, σσ.42), στην οδό Βερανζέρου 24, στην περίφημη στοά της εποχής «Λούξ» ένας μικρός αριθμός επιφανών Κωνσταντινοπολιτών, λόγιων, πολιτικών, δημοσιογράφων, επιχειρηματιών και αθλητών, αποφασίζουν την δημιουργία ενός αθλητικού συλλόγου με απόλυτο συστατικό την καταγωγή από την Κωνσταντινούπολη και την ανάγκη συνέχισης όλων των ηθικών αξιών και ιδεών της παράδοσης του πολιτισμού της. Η ιδέα υλοποιήθηκε μέσω της ίδρυσης του αθλητικού σωματείου με την επωνυμία Αθλητική Ένωσις Κωνσταντινουπόλεως (Α.Ε.Κ.). Έτσι στις 18 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους, το Πρωτοδικείο Αθηνών εγκρίνει και επισήμως την σύσταση και ίδρυση του. Ο αναγνωρισμένος πλέον αθλητικός σύλλογος της Α.Ε.Κ., αποτέλεσε τον πλέον σημαντικό και επιτυχημένο που συγκροτείται από τον απόδημο πληθυσμό των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης ,των παράλιων της Μικράς Ασίας και του Πόντου.

Τα πρώτα γραφεία της Α.Ε.Κ., στεγάζονται στην «Χριστιανική Αδελφότητα Νέων – Χ.Α.Ν.» ,στην οδό Μητροπόλεως, μέρος στο οποίο εκλέχθηκε το πρώτο διοικητικό συμβούλιο

και συντάχθηκε το πρώτο καταστατικό του συλλόγου. Μέσα από την μελέτη του κατατεθειμένου καταστατικού ιδρύσεως του συλλόγου (Συλλογικό έργο, 2014, σσ. 42-43), αναφέρεται ο σκοπός λειτουργίας του σωματείου. Συγκεκριμένα αναφέρει:

«Σκοπός του συλλόγου είναι η περισυλλογή και συγκέντρωση των εκ Κωνσταντινουπόλεως εν Αθήνας και Πειραιεί αθλητών της συνέχιση του έργου των διαφόρων Αθλητικών Σωματείων Κωνσταντινουπόλεως».

Μελετώντας το καταστατικό λειτουργίας του συνδέσμου, εύλογα παρατηρείται ο υπερ-τοπικός χαρακτήρας του, μέσω του πολιτισμικού και γεωγραφικού περιεχομένου του αλλά και των οπαδικών συλλογικοτήτων στο εσωτερικό του σωματείου και των αναδύμενων οπαδικών ταυτοτήτων. Ο υπερ-τοπικός χαρακτήρας δικαιολογείται από τον τόπο καταγωγής του και την παράλληλη ιστορική συνέχεια της λαϊκής κουλτούρας των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης και Μικράς Ασίας. Η Α.Ε.Κ. δεν αποτελεί μια ομάδα-πρόσφυγα, «γεννήθηκε» από ανθρώπους διωγμένους, οι οποίοι ήρθαν για να ξαναφτιάξουν τις ζωές τους από την αρχή. Ένας σύλλογος με διακριτά σύνορα εκτός των αθλητικών και αγωνιστικών επιτυχιών, ένας σύλλογος που παράγει πολιτισμό. Παράλληλα μέσα από την μελέτη της ιστορίας του συλλόγου, αναδύονται έννοιες της προσφυγικής καταγωγής, ως ταυτοτικού προσδιορισμού τόσο μέσα από την μελέτη του σκοπού ιδρύσεως όσο και των πρακτικών λόγου και θέσεων των οργανωμένων οπαδών του συλλόγου (Α.Ε.Κ. Μάνα όλων των προσφύγων) και οι οποίοι θα αναλυθούν παρακάτω.

Σε συνέχεια της ιστορικής μελέτης και ανάλυσης του ιστορικού και πολιτισμικού περιεχομένου της ομάδας της Α.Ε.Κ., τονίζεται η σημασία των επιλεγμένων συμβόλων στην προσπάθεια ιστορικής και πολιτισμικής «συνέχειας» του συλλόγου. Τα επιλεγμένα χρώματα της ομάδας, τα οποία είναι το μαύρο και το κίτρινο, είναι χρώματα της βυζαντινής αυτοκρατορίας και του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Το κίτρινο υποδηλώνει την ελπίδα μετά τον εκ διωγμό χιλιάδων προσφύγων κατά το τέλος της μικρασιατικής καταστροφής, ενώ το μαύρο υποδηλώνει τον θλίψη και τον πόνο του ξεριζωμού της γενιάς εκείνης. Παράλληλα η χρήση ως έμβλημα, του Δικέφαλου Αετού ο οποίος αποτέλεσε το αυτοκρατορικό έμβλημα της τελευταίας χρονικά, αυτοκρατορικής οικογένειας των Παλαιολόγων, με το ένα κεφάλι του να κοιτάει δεξιά και το άλλο αριστερά, συμβολίζει την εδαφική και πολιτιστική κυριαρχία της Αυτοκρατορίας σε Ανατολή και Δύση (Συλλογικό έργο, 2014, σσ.45).

Σε αυτό το σημείο, θεωρείται άξιο μελέτης και αναφοράς, η σχέση οξείας αντιπαράθεσης που προκύπτει σε ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό επίπεδο του σωματείου και των οπαδικών συλλογικοτήτων του, με αντίστοιχες ομάδες και κοινότητες οργανωμένων οπαδών με παρόμοια χαρακτηριστικά και όμοια «προσφυγικά» στοιχεία προσδιορισμού. Αθλητικοί σύλλογοι του Π.Α.Ο.Κ., του Απόλλωνα Σμύρνης και του Πανιώνιου Γ.Σ.Σ. αντιτίθεται στην «πρωτοκαθεδρία» της ιστορικής συνέχειας που χαρακτηρίζει τον αθλητικό σύλλογο της Α.Ε.Κ. με την παράδοση και μνήμη των χαμένων περιοχών της Κωνσταντινούπολης και της Μικράς Ασίας, αντιμαχία, που στις περισσότερες φορές μεταφράζεται σε εκδήλωση βίαιων επεισοδίων μεταξύ των οπαδών των σωματείων αυτών.

Ο αθλητικός σύλλογος της Α.Ε.Κ. με σημαντικές επιτυχίες στο ποδοσφαιρικό της τμήμα, απαριθμεί συνολικά 12 πρωταθλήματα Ελλάδος, 15 εγχώρια κύπελλα, 2 Σούπερ Κάπ και 1

Λιγκ Κάπ. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο συλλόγων, έχει καταφέρει να αγωνιστεί σε όλες τις επίσημες ευρωπαϊκές διοργανώσεις. Στο τμήμα της καλαθοσφαίρισης αποτελεί ένα από τα ιστορικότερα και δημοφιλέστερα ελληνικά αθλητικά σωματεία, καθώς αποτέλεσε τον πρώτο σύλλογο που κατέκτησε ευρωπαϊκό τίτλο, στο Καλλιμάρμαρο τον Απρίλιο του 1968, νικώντας την Σλάβια Πράγας μπροστά σε 80 χιλιάδες θεατές και οπαδούς της. Συνολικά το αθλητικό σωματείο της Α.Ε.Κ. έχει κατακτήσει 3 ευρωπαϊκούς τίτλους, 1 Διηπειρωτικό Κύπελλο και 13 εθνικούς τίτλους (8 Πρωταθλήματα Ελλάδας και 5 Κύπελλα Ελλάδας) (Aek.official web site, 2023).

Από την αρχή της ιδρύσεως του σωματείου δημιουργήθηκαν τα τμήματα του ποδοσφαίρου, της καλαθοσφαίρισης, του ανδρικού βόλεϊ και του στίβου, ενώ κατά τα χρόνια που ακολούθησαν ιδρύθηκαν τμήματα στα περισσότερα αθλήματα. Συγκεκριμένα, τα τμήματα, σε ερασιτεχνικό και επαγγελματικό επίπεδο, που αγωνίζονται με τον “Δικέφαλο Αετό” στο στήθος σήμερα υπολογίζονται στα 30 (Aek.official web site, 2023)

Η ιστορική αναδρομή του συλλόγου συνεχίζεται και με πλήθος εξωαγωνιστικών επιτυχιών, τα οποία εκτείνονται πέρα από τα όρια των εκάστοτε αθλημάτων που δραστηριοποιείται ο σύλλογος. Όπως το ταξίδι της Α.Ε.Κ. στο εμπόλεμο Βελιγράδι, στις 7 Απριλίου του 1999 για την πραγματοποίηση φιλικού ποδοσφαιρικού αγώνα με την ομάδα της Partizan (Εθνος, 2019). Σημαντικό ορόσημο στην σύγχρονη ιστορία του συλλόγου, καθώς οι δύο ομάδες «νίκησαν» τον πόλεμο, υπερασπίζοντας την ειρήνη μεταξύ των λαών, βάζοντας ένα σημαντικό παράσημο, εκτός των αγωνιστικών επιτυχιών.

Τέλος, η ομάδα της Α.Ε.Κ. αποτελεί μαζί με τα αθλητικά σωματεία του Ολυμπιακού και Παναθηναϊκού τους δημοφιλέστερους συλλόγους της Ελλάδας και αντιπροσωπεύει ένα μεγάλο ποσοστό του φίλαθλου κοινού της χώρας.

3.2 Η ΟΠΑΔΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΗΣ Α.Ε.Κ.

Η αρχή της ιστορίας της οπαδικής κοινότητας του συλλόγου οριοθετείται κατά το 1975 (σε επίσημο επίπεδο), χρονολογία κατά την οποία ιδρύεται ο σύνδεσμος «Θύρα 21», ο οποίος αποτέλεσε τον πρώτο χρονικά ενιαίο πυρήνα οπαδών της Α.Ε.Κ. Ο σύνδεσμος κατά τα χρόνια που ακολούθησαν, αποκτά επίσημο καταστατικό λειτουργίας κατά το 1979, ενώ συνεχίζει να διευρύνεται σημαντικά σε αριθμό μελών και στεγασμένων παραρτημάτων (Κοταρίδης, 2005, σ.110) Η ανάπτυξη του οπαδικού φαινομένου στο εσωτερικό του αθλητικού συλλόγου συνδέθηκε με τις ευρύτερες αλλαγές της δομής και του τρόπου οργάνωσης των οπαδικών κοινοτήτων της εποχής. Τα μέλη των συνδέσμων αυξήθηκαν αριθμητικά κυρίως από νεότερους οπαδούς, διαμορφώνοντας έτσι νέα οργανωτικά σχήματα με νέου τύπου συνδέσμων οι οποίοι εκτείνονταν πέρα από τα στενά εδαφικά όρια της πόλης-έδρας του συλλόγου. Η χωροταξική γεωγραφία των κερκίδων μετασηματίστηκε, οι φανατικότεροι οπαδοί συγκεντρώνονται πλέον σε θύρες πετάλων (Ζαϊμάκης, 2015), όπως στην περίπτωση των οργανωμένων οπαδών της Α.Ε.Κ., το πέταλο των οποίων ονομάστηκε «Σκεπαστή», η οποία κατασκευάστηκε κατά το 1979 και αποτέλεσε την πρώτη διώροφη κερκίδα στην Ελλάδα.

Παρόλα αυτά, η πολυφωνία και πολυσυλλεκτικότητα που χαρακτήριζε την κοινότητα οπαδών της «Θύρας 21», δημιούργησε διαφωνίες και διαμάχες εντός του οπαδικού κινήματος. Ως εκ τούτου, κατά το 1982, να διασπαστεί το πιο ασυμβίβαστο και επαναστατικό τμήμα της οπαδικής κοινότητας και να δημιουργηθεί ο σύνδεσμος «Original21», ως γνήσια συνέχεια του προηγούμενου (Κοταρίδης, 2005). Η συγκεκριμένη κοινότητα της «Original21» αποτελεί μέχρι και σήμερα το μαζικότερο οπαδικό κίνημα του αθλητικού συλλόγου της Α.Ε.Κ. κυρίως λόγω του μεγάλου πλήθους ενεργών μελών και στεγασμένων συνδέσμων (συνολικά 65 παραρτήματα σε Ελλάδα και εξωτερικό), του υψηλού οργανωτικού επιπέδου δομής με κατατεθειμένο καταστατικό λειτουργίας και ιδιόκτητο κεντρικό σύνδεσμο («Δωματιάκι»). Επιπλέον κατέχει δυναμική παρουσία στο δημόσιο χώρο με μηνιαίο οπαδικό έντυπο, το «Εφημεριδάκι της Original21» με σταθερή πορεία 35 ετών και έντονη δραστηριότητα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, χωρίς ωστόσο την παρουσία επίσημου ηλεκτρονικού ιστότοπου.

Ειδικότερα, το «Εφημεριδάκι», κατέχει σημαντική θέση στην προσπάθεια ενίσχυσης της οπαδικής ταυτότητας, καθώς μέσα από την κυκλοφορία του, τα μέλη της οπαδικής κοινότητας και τα στεγασμένα κλαμπ συμμετέχουν ενεργά στην ζωή της οπαδικής κοινότητας και στην δημόσια οπαδική σφαίρα επιρροής, ως ένα μέσο έκφρασης το οποίο τοποθετείται χρονικά πολύ πριν την δημιουργία και εισχώρηση του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

Το «Εφημεριδάκι» κυκλοφορεί ως φανζιν (fanzine), δηλαδή ως ένα έντυπο υπό την μορφή μικρού περιοδικού και διανέμεται από χέρι σε χέρι, μακριά από τα καθιερωμένα πλαίσια διανομής και διακίνησης εντύπων, κυρίως στους εντός έδρας αθλητικούς αγώνες του συλλόγου της Α.Ε.Κ. στους οποίους υπάρχει μεγάλη προσέλευση θεατών/οπαδών, με αποτέλεσμα την μαζικότερη διάθεση του. Αυτό το ανεξάρτητο οπαδικό έντυπο της «Original21» κυκλοφόρησε για πρώτη φορά τον Σεπτέμβριο του 1986, 4 χρόνια μετά την ίδρυση της οπαδικής κοινότητας, ακολουθώντας τις ευρύτερες παγκόσμιες πρακτικές των οπαδικών κοινοτήτων της εποχής. Πήρε το όνομά του από το στυλ και το μέγεθός του, που παραπέμπει σε εφημερίδα, επιμελείται

από «21» φανατικούς οπαδούς και αποτελείται από οπαδικά άρθρα σχετικά με αγωνιστικές και οπαδικές ιστορίες και επιτυχίες, χαιρετισμούς διαφόρων οπαδικών παραρτημάτων και κολλάζ φωτογραφιών (Choumerianos & Tsoumas, 2020, σ.1-4). Η αγορά και διακίνηση του οπαδικού αυτού εντύπου έχει ως στόχο τόσο την συντονισμένη και στοχευμένη ενημέρωση των οπαδών, όσο και την οικονομική στήριξη που προσφέρει η αγορά του καθώς και η ιδιότητά του ως ένα συλλεκτικό αντικείμενο και το οποίο καθιερώνει μια συμβολική παράδοση στους οπαδούς.

Επιπροσθέτως, η συλλογική ταυτότητα του μαζικότερου και μαχητικότερου οπαδικού κινήματος της Α.Ε.Κ., δομείται γύρω από μια ασυμβίβαστη και πολιτικά συνδεδεμένη με αντιεξουσιαστικά χαρακτηριστικά ταυτότητα, συνδέοντας έτσι σε φανταστικό επίπεδο τα μέλη της, με την κατασκευή μιας «μαχητικής» εικόνας των οπαδών του αθλητικού συλλόγου. Ως εκ τούτου, οι αναδυόμενες οπαδικές ταυτότητες στο εσωτερικό να μην αποτελούν μόνο φορείς πολιτισμικών νοσηματοδοτήσεων και γεωγραφικών αναφορών αλλά και ευρύτερων κοινωνικών και πολιτικά επηρεασμένων διαφοροποιήσεων (Ζαϊμάκης, 2017 α).

Παρά την ηγεμονική θέση που κατέχει η οπαδική κοινότητα της «Original21» στον γενικότερο οπαδικό χώρο του σωματείου, παρατηρούνται περιπτώσεις δημιουργίας αντιπαλοτήτων, με κοινωνικοπολιτικά κριτήρια, με άλλες οπαδικές κοινότητες του ίδιου συλλόγου. Ειδικότερα, κατά την δεκαετία του 80' αναπτύσσεται η οπαδική οργάνωση Τ.Ο.Φ.Α (Τρομοκρατική Οργάνωση Φιλάθλων Α.Ε.Κ.) με έντονα ακροδεξιά και εθνικιστικά στοιχεία, η οποία προσπάθησε να συγκρουστεί με την οπαδική κοινότητα της «Original21», δίχως ωστόσο επιτυχία, καθώς μερικά χρόνια αργότερα ακολούθησε η διάλυση της (Το Βήμα, 2013). Παρόμοιες περιπτώσεις παρατηρούνται και κατά τα χρόνια που ακολούθησαν, με την δημιουργία των συνδέσμων οργανωμένων οπαδών «Ghetto Boys» και «Ghetto», σε διαφορετικές κατά περίπτωση, χρονικές στιγμές αλλά με το ίδιο αποτέλεσμα, την διάλυση τους (περίπτωση «Ghetto Boys») ή ακόμα τον ολικό ιδεολογικό μετασχηματισμό τους στις αρχές της «Original21» (περίπτωση «Ghetto»), αποδεικνύοντας την έντονη δυναμική και ηγεμονική θέση της τελευταίας (Vice, 2018)

Η πολιτική υπόσταση των συνδέσμων του αθλητικού συλλόγου της Α.Ε.Κ. επιβεβαιώνεται και κατά τις τελευταίες δεκαετίες, με την ανάπτυξη πολυσύνθετων σχέσεων μεταξύ των οπαδικών κόσμων σε Ελλάδα και εξωτερικό, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την δημιουργία μιας ενιαίας συλλογικής οργάνωσης, με διακριτά πολιτικά στοιχεία, η οποία ονομάστηκε «Τρίγωνο Αδελφοποίησης» (Triangle of Brotherhood) (Vice, 2018). Αυτό το παγκόσμιο δίκτυο αντίφα οπαδών αποτελείται από τα αθλητικά σωματεία της Α.Ε.Κ. στην Ελλάδα, την ιταλική AS.Livorno και την γαλλική Olympique Marseille, ενώ τα τελευταία χρόνια το δίκτυο έχει επεκταθεί με την προσθήκη αντιφασιστικών οπαδικών κοινοτήτων της γερμανικής St.Pauli και της Partizan Minsk από την Λευκορωσία, συλλόγων γνωστών για την έντονη αντιφασιστική τους δράση.

Εικόνα 1: ΑΕΚ σημαίνει προσφυγιά ξεριζωμένη. Εμβληματική τοιχογραφία στην περιοχή της Νέας Ιωνίας¹

¹ Διαθέσιμο στο

<https://www.facebook.com/ORIGINAL21official/photos/a.115544888483924/2481198775251845/?type=3>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

3.3 ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΙ ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ-ΝΕΑΣ ΙΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Στο σημείο αυτό, θεωρείται άξιο αναφοράς για το αντικείμενο έρευνας της εργασίας, η μελέτη του τρόπου κατά τον οποίο οι γεωγραφικές περιοχές της Νέας Φιλαδέλφειας, της Νέας Ιωνίας και των γύρω περιοχών, οργανώθηκαν από Μικρασιάτες πρόσφυγες και εξελίχθηκαν κατά την πάροδο του χρόνου.

Η διαδικασία φυγής των Ελλήνων προσφύγων από τις περιοχές της Μικράς Ασίας, κατά το τέλος του ελληνοτουρκικού πολέμου μεταξύ του 1918 και 1922, διήρκησε σχεδόν δύο χρόνια (1922-1924). Σχεδόν κατευθείαν δημιουργήθηκαν οι πρώτοι προσφυγικοί οικισμοί γύρω από την Αθήνα και τον Πειραιά, με γνωστότερους εκείνους της Καισαριανής και του Βύρωνα, της Κοκκινιάς, της Νέας Ιωνίας και Νέας Σμύρνης, ενώ χρονικά ακολούθησαν οι οικισμοί της Νέας Φιλαδέλφειας και Νέας Ερυθραίας. Κατά το 1922 η Ελλάδα απαριθμούσε 5 εκατομμύρια πολίτες, στους οποίους προστέθηκαν περίπου 1,2 εκατομμύρια πρόσφυγες (Γρυλλής, 2009, σσ.1-67). Υπολογίζεται ότι στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας όπως η ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης είχε εγκατασταθεί το 60% των αστών προσφύγων. Σε μερικά αστικά κέντρα ο πληθυσμός των προσφύγων ήταν μεγαλύτερος από αυτόν των εντόπιων (Κοντογιώργη, 2004).

Η περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας πριν αποκτήσει την σημερινή της ονομασία, αποτελούσε μαζί με την Νέα Χαλκηδόνα, την περιοχή του «Ποδονίφτη», από το ομώνυμο ρέμα που την διαρρέει. Κατά το τέλος του 1927, κάτοικοι από την περιοχή της Κωνσταντινούπολης και των παράλιων της Μικράς Ασίας εγκαταστάθηκαν στην περιοχή, με υπουργική απόφαση από το τότε υπουργείο Περίθαλψης σε συνεργασία με το Ταμείο Περίθαλψης (Παγκόσμιο Πολιτιστικό Ίδρυμα Ελληνισμού της Διασποράς, 2023). Έτσι, η περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας άρχισε να αναπτύσσεται με ραγδαίους ρυθμούς και από πεδιάδα με ελαιώνες, αμπελώνες και ελάχιστους κατοίκους, να μετασχηματίζεται σε ένα σημαντικό κέντρο της προσφυγικής κοινότητας της εποχής.

Εικόνα 2: Το «Πάρκο Μνημείον Μικρασιατών και Αλησμόνητων Πατρίδων», αποτέλεσε έργο του Αρχιτέκτονα Κώστα Π. Χριστόπουλου, βρίσκεται στη συμβολή της Λεωφόρου Δεκελείας με την οδό Αδελφών Γεωργιάδη, στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας ²

Εικόνα 3: Λογότυπο Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας- Νέας Χαλκηδόνας. Αποτελέσε αρχικά, το δηλωτικό σήμα του Δήμου Χαλκηδόνας αλλά και μετά το καλλικρατικό πρόγραμμα, του ενιαίου δήμου. Διακρίνεται από το κιονόκρανο Μικρασιατικού Ιωνικού ρυθμού και από το αριστερό μέρος του δικέφαλου αετού, επιβεβαιώνοντας την ταύτιση με την πολιτιστική ιστορία της πόλης και την σύνδεση με τον σύλλογο της Α.Ε.Κ.³

² Διαθέσιμο στο

<https://www.facebook.com/filadelfeiahalkidona/photos/a.584734564967887/3386262671481715/?type=3>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

³ Διαθέσιμο στο <https://www.enwsi.gr/900563/genikes-eidiseis/to-neo-logotipo-toy-dimoy-neas-filadelfeias-neas-chalkidonas-foto.html> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Ομοίως και για την σημερινή περιοχή της Νέας Ιωνίας, συνοικία συνορεύουσα με την Νέα Φιλαδέλφεια. Η ημερομηνία ίδρυσης της περιοχής θεωρείται η 27^η Ιουνίου του 1923, όταν ο Αρχηγός της Επαναστατικής Κυβέρνησης, Νικόλαος Πλαστήρας και ο ιερέας Παπαϊωακείμ Πεσματζόγλου, οδήγησαν περίπου 500 οικογένειες από την περιοχή της Σπάρτης της Πισιδίας στην Ελλάδα και εγκαταστάθηκαν στην τότε περιοχή των «Ποδαράδων». Στην συνέχεια ο προσφυγικός οικισμός ονομάστηκε ως «Νέα Πισιδία» λόγω του μεγάλου ποσοστού προσφύγων από την περιοχή αυτή, αλλά δεν επικράτησε καθώς κατά τα χρόνια που ακολούθησαν, εγκαταστάθηκαν και πρόσφυγες από τις περιοχές της Καππαδοκίας, Αττάλειας, Σμύρνης και Αϊβαλί αλλά και άλλων περιοχών της Μικρασιατικής Χερσονήσου. Ως εκ τούτου επικράτησε η ονομασία που υπάρχει έως και σήμερα, η «Νέα Ιωνία» (Επίσημη Ιστοσελίδα Δήμου Νέας Ιωνίας, 2023).

Οι προσφυγικοί οικισμοί που εξετάζονται στην παρούσα εργασία, ξεκίνησαν ως μια πιθανή λύση στην άμεση ανάγκη αντιμετώπισης της κοινωνικής στέγασης των προσφυγικών ροών κατά την Μικρασιατική καταστροφή. Πάραυτα οι πρόσφυγες διαμόρφωσαν τις περιοχές που εγκαταστάθηκαν και τις ανέδειξαν σε μεγάλα αστικά κέντρα της εποχής, κυρίως βιομηχανικά καθώς αναπτύχθηκαν οι κλάδοι της κλωστοϋφαντουργίας και ταπητουργίας, κλάδοι ιδιαιτέρως αναπτυγμένοι στις περιοχές της Μικράς Ασίας (Παπαναστασίου, 2017, σσ.44). Η ταχύτατη ανάπτυξη των προσφυγικών οικισμών της Νέας Φιλαδέλφειας και Νέας Ιωνίας αλλά και των γύρω περιοχών, οφείλεται κυρίως στην ανάγκη βελτίωσης της ποιότητας ζωής και των συνθηκών διαβίωσης στο εσωτερικό των οικισμών αυτών. Στην ίδια κατεύθυνση, υπήρξε μια έντονη δραστηριότητα ίδρυσης συλλόγων και αθλητικών σωματείων με στόχο την διατήρηση της προσφυγικής καταγωγής και μνήμης, του τραύματος που προκάλεσε ο εκδιωγμός και ξεριζωμός, το αίσθημα της απώλειας και νοσταλγίας των χαμένων πατρίδων. Παράλληλα το πεδίο του αθλητισμού αποτέλεσε ένα εργαλείο κοινωνικής ένταξης και ομαλής διαβίωσης των προσφυγικών πληθυσμών, ώστε να αποφευχθεί η περιθωριοποίηση που επέβαλλαν οι κοινωνικές και πολιτιστικές διαφορές των προσφύγων στην ελληνική επικράτεια.

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΗ ΣΥΣΤΑΣΗ ΝΕΑΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑΣ		
	ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΟΙΚΙΣΜΟΥ (1934)	95%	5%
ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΠΟΛΗΣ (2001)	> 20%	<80%

Πίνακας 1: Η Πληθυσμιακή σύσταση της περιοχής της Νέας Φιλαδέλφειας⁴

Τόπος Προέλευσης	Ποσοστό (%)
Σμύρνη	23,27
Κωνσταντινούπολη	12,72
Βρύουλα	10,06
Καισάρεια	2,77
Προύσα	2,77
Ικόνιο	2,18
Βαϊδριον	2,05
Άγκυρα	1,94
Σπάρτη Μ.Α	1,68
Μαγνησία	1,33
Μάδυτος	1,33
Φιλαδέλφεια	1,33
Σώκια	1,21
Αττάλεια	1,09
Αιδίνι	1,09
Βουρνόβας	1,09
Λοιπές 105 Πόλεις	42,89

Πίνακας 2: Τόπος προέλευσης των κατοίκων του προσφυγικού οικισμού Νέας Φιλαδέλφειας, κατά τον χρόνο εγκατάστασης τους⁵

⁴ Διαθέσιμο στο Γρυλλής, 2009, σσ. 41

⁵ Διαθέσιμο στο Γρυλλής, 2009, σσ. 17

Η πλούσια αθλητική παράδοση των περιοχών της Νέας Φιλαδέλφειας, Νέας Ιωνίας και των γύρω δήμων παρατηρείται και από τον μεγάλο αριθμό αθλητικών σωματείων που επανιδρύθηκαν ή και μετεγκαστάθηκαν στις περιοχές αυτές, εκτός από το αθλητικό σωματείο της Α.Ε.Κ. Ενδεικτικά προσφυγικά σωματεία τα οποία παραμένουν ενεργά έως και σήμερα, όπως είναι ο Ιωνικός Αθλητικός Σύλλογος Νέας Φιλαδέλφειας, ο Χαλκηδονικός ΑΟΠ, ο Α.Ο. Νέας Ιωνίας. Προσφυγικά αθλητικά σωματεία τα οποία δημιουργήθηκαν στους συνοικισμούς αυτούς από πρόσφυγες και συνεχίζουν μέχρι και σήμερα την λειτουργία τους, επιβεβαιώνοντας τις προσφυγικές ρίζες των κατοίκων των προαστίων που εξετάζονται αλλά και τον ρόλο του πεδίου του αθλητισμού στην προσπάθεια διάσωσης της παράδοσης.

Η υποχρεωτική μαζική μετακίνηση πληθυσμών αποτελεί διαχρονικά ένα τραυματικό γεγονός. Το προσφυγικό φαινόμενο κατά την περίοδο της Μικρασιατικής καταστροφής, με την εισαγωγή των πληθυσμιακών ροών στην χώρα, ανέδειξε και την εργαλειοποίηση που υπέστη ο προσφυγικός πληθυσμός. Τόσο σχετικά με τα φαινόμενα του ρατσισμού που παρατηρήθηκαν και ανήγαγαν τους πρόσφυγες σε υποδεέστερη κοινωνική κατηγορία, παρά τους κοινούς θρησκευτικούς και εθνικούς δεσμούς με τον εγχώριο πληθυσμό της χώρας. Οι γλωσσικές ιδιομορφίες, οι διαφορετικές συνήθειες και παραδόσεις που χαρακτήριζαν τον πρόσφυγα, ενίσχυσαν την συνείδηση των προσφύγων ενώ παράλληλα αποτέλεσαν και σημείο διαπραγμάτευσης ανάμεσα στους νέους προσφυγικούς πληθυσμούς και τους γηγενείς κατοίκους. Όσο και μέσω της εκμετάλλευσης των εξαθλιωμένων προσφυγικών μαζών, ως μιας νέας αναπτυξιακής ευκαιρίας που δημιουργήθηκε λόγω της αυξημένης ανάγκης για εργασία, δίχως όρους που είχε ως αποτέλεσμα την εκμετάλλευση των προσφύγων, ως φθηνού εργατικού δυναμικού.

3.4 ΤΟΠΙΚΟΤΗΤΑ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΟΠΑΔΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΝΕΑ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΓΥΡΩ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

3.4.1.Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΓΗΠΕΔΟΥ

Όπως προαναφέρθηκε, βασικό ερευνητικό αντικείμενο της τρέχουσας περίπτωσης μελέτης, αποτελεί η διερεύνηση των κοινωνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών των τοπικών συνδέσμων της Α.Ε.Κ. στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των γύρω περιοχών με την τοπική ζωή και της σχέσης του συλλόγου με την οπαδική κοινότητα της «Original21». Επιπροσθέτως διερευνάται και ο ρόλος της προσφυγικής μνήμης και ιστορίας των συνδέσμων στις περιοχές αυτές. Σε αυτή την κατεύθυνση μετά την ανάλυση της ιστορικής διαδρομής του αθλητικού συλλόγου της Α.Ε.Κ. και του μεγαλύτερου οπαδικού κινήματος της, κατά τα προηγούμενα υποκεφάλαια της εργασίας, επιχειρείται η μελέτη του τοπικού χαρακτήρα του συλλόγου με την περιοχή, την σχέση των οργανωμένων οπαδών και των τοπικών συνδέσμων αλλά και ο ρόλος του γηπέδου με αυτήν την προσπάθεια σύνδεσης.

Για τους οπαδούς μιας ομάδας, το γήπεδο αποτελεί το «σπίτι» τους. Έτσι ο χώρος του γηπέδου δεν θεωρείται απλώς το μέρος διεξαγωγής αθλητικών εκδηλώσεων των συλλόγων, αλλά αποτελεί έναν ευρύτερο χώρο κατασκευής νοηματοδοτήσεων, σημασιών και μνήμης (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009, σσ.214). Αποτελεί βασική αρχή, η υπόθεση ότι ο δημοφιλέστερος σύλλογος εντός ενός τόπου τείνει να συνδέεται με την συγκρότηση της οπαδικής ταυτότητας, ως ξεχωριστής και ανάγεται σε έμβλημα αυτής, εντός των οπαδικών κοινοτήτων. Στην κατεύθυνση αυτή, τα στενά της πόλης της Νέας Φιλαδέλφειας και του γηπέδου της ομάδας, αποτελούν ισχυρό σημείο αναφοράς για όλες τις γενιές των οπαδών της ΑΕΚ. Έτσι ο χώρος του γηπέδου ταυτίζεται με την έννοια της έδρας και μέσω αυτής συνδέεται με την ευρύτερη γεωγραφική περιοχή που ανήκει. Το γήπεδο γίνεται σύμβολο μιας πόλης και αντίστροφα, η πόλη, μέσω του συλλόγου, γίνεται ένα με το γήπεδο (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009, σσ.215).

Εικόνα 4: ΑΕΚ εδώ είναι το σπίτι σου. Τοιχογραφία παλαιού συνδέσμου της Original21 στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας⁶

Εικόνα 5: ΑΕΚ σημαίνει Προσφυγιά ξεριζωμένη. Τοιχογραφία στην περιοχή του νέου γηπέδου της Α.Ε.Κ. στην Νέα Φιλαδέλφεια.⁷

⁶ Διαθέσιμο στο <http://original21nf.blogspot.com/p/r21-club.html> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

⁷ Διαθέσιμο στο <https://www.aek-live.gr/to-magiko-periptero-tis-prosfygomana/> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Στην καρδιά της πόλης της Νέας Φιλαδέλφειας, στις οδούς Φωκών και Πατριάρχου Κωνσταντίνου, Καππαδοκίας και Αττάλειας, κατασκευάστηκε σιγά σιγά το στάδιο της ΑΕΚ το 1930, γνωστό και ως «Στάδιο της Νέας Φιλαδέλφειας» ή αλλιώς «Στάδιο της Α.Ε.Κ.». Τα θεμέλια του γηπέδου κατασκευάστηκαν κυριολεκτικά μέσα σε μία νύχτα, όταν περίπου 100 πρόσφυγες, υπό το φως του φεγγαριού δημιούργησαν από μια δενδρόφυτη έκταση στην περιοχή του «Ποδονίφτη» (σημερινή Νέα Φιλαδέλφεια), η οποία είχε παραχωρηθεί στον προσφυγικό πληθυσμό της περιοχής, ένα στάδιο, έναν αθλητικό χώρο με σκοπό την άθληση και την συνέχιση της αθλητικής και πολιτισμικής τους κληρονομιάς (Συλλογικό έργο, 2014, σσ. 76).

Για σχεδόν 80 χρόνια, ο σύλλογος της Α.Ε.Κ. μεγαλούργησε στην περιοχή-έδρα της, στην Νέα Φιλαδέλφεια. Από την αλάνα, κατά τα πρώτα χρόνια δημιουργίας του συλλόγου, στην ανακατασκευή του γηπέδου από τον Νίκο Γκούμα και την δημιουργία της εμβληματικής εξέδρας οργανωμένων οπαδών («Σκεπαστή»), μέχρι και το κύκνειο άσμα και την κατεδάφιση του γηπέδου, στις 3 Μαΐου του 2003 (Συλλογικό έργο, 2014, σσ. 94), η περιοχή και έδρα αποτέλεσε κεντρικό χαρακτηριστικό στην συλλογική μνήμη των οπαδών του συλλόγου. Η ομάδα της Α.Ε.Κ και οι οπαδοί της βιώνουν για δεύτερη φορά την αγωνιστική «προσφυγιά».

Ο σύλλογος επαναπατριάζεται μετά από σχεδόν δύο δεκαετίες στο σπίτι του (συγκεκριμένα 19,5 χρόνια από την κατεδάφιση του προηγούμενου γηπέδου), την φυσική του έδρα στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας. Επαναπατριάζεται στην έδρα στην οποία μεγαλούργησε και καταξιώθηκε τόσο στην εγχώρια όσο και στην διεθνή σκηνή με πλήθος τροπαίων και ένδοξων στιγμών. Το νέο γήπεδο κατασκευάστηκε ακριβώς στην θέση του παλαιότερου σταδίου έως το 2003. Στην πατρογονική έδρα των ιδρυτών της, στην Νέα Φιλαδέλφεια.

Ο επαναπατρισμός αυτός αποτελεί, από ιστορικής σημασίας, την τρίτη σημαντική στιγμή του συλλόγου της Α.Ε.Κ. και της σύνδεσής της, με την ευρύτερη περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας. Σύνδεση, η οποία χρονοθετείται σχεδόν έναν αιώνα, από την κατασκευή του πρώτου σταδίου κατά τις 2 Νοεμβρίου του 1930, την ολική ανάπλαση και τα εγκαίνια του «Νίκος Γκούμας» στις 3 Νοεμβρίου του 1962, μέχρι και την κατασκευή του νέου γηπέδου «Αγία Σοφία», γνωστό και με την εμπορική του ονομασία ΟΡΑΡ Arena, έργο το οποίο αποτέλεσε το μεγαλύτερο και πιο δαπανηρό συνολικά στην ευρύτερη ιστορία του συλλόγου. Το πλήρες ιδρυτικό όνομα του νέου σταδίου είναι Κέντρο Αθλητισμού, Μνήμης και Πολιτισμού «Αγία Σοφία», με διακριτές αναφορές και συνδέσεις της ομάδας με την πολιτιστική κληρονομιά της Κωνσταντινούπολης και της Μικρασιατικής καταγωγής.

Παρά την διαφαινόμενη σύνδεση του συλλόγου της Α.Ε.Κ. με την ευρύτερη περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και την οριστική ανέγερση του νέου γηπέδου, ως ιστορικής συνέχειας και σύνδεσης με την περιοχή, προέκυψαν εμπόδια σχετικά με την προσπάθεια αυτή. Συγκεκριμένα, επί των ημερών της αυτοδιοίκησης του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας – Νέας Χαλκηδόνας από τον τέως δήμαρχο Άρη Βασιλόπουλο, τέθηκαν στον δημόσιο λόγο θέματα κατά της ανέγερσης του νέου γηπέδου, με ζητήματα σχετικά με την κοινωνική συνοχή των κατοίκων της περιοχής. Βασικά σημεία επιχειρηματολογίας κατά της ανέγερσης του νέου γηπέδου, θεωρήθηκαν αφενός η προσβολή ενός νέου γηπέδου στην φυσιογνωμική εικόνα της περιοχής και των ευρύτερων αναγκών των κατοίκων της και αφετέρου η έλλειψη σεβασμού προς το περιβάλλον. Η διένεξη ανάμεσα στην δημοτική αρχή και του συλλόγου της Α.Ε.Κ.

συνεχίστηκε, με την προσφυγή της πρώτης προς το Συμβούλιο της Επικρατείας (ΣτΕ) (Ναυτεμπορική, 2015) , χωρίς όμως να καταστεί εμπόδιο καθώς η προσφυγή κατέπεσε. Κατά την περίοδο αυτή, μέρος των κατοίκων της περιοχής, πλήθος Μικρασιατικών σωματείων και συλλογικοτήτων ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα της μεγαλύτερης οπαδικής κοινότητας της ομάδας, της «Original21», με αποτέλεσμα την πραγματοποίηση μαζικών κινητοποιήσεων με ευρείες πορείες εντός της πόλης και με κύριο αίτημα «Γήπεδο στην Νέα Φιλαδέλφεια », την επιστροφή δηλαδή της ομάδας στην ιστορικά φυσική της έδρα. Βασικοί αποδέκτες των διαμαρτυριών αποτέλεσαν η δημοτική αρχή και οι αντιρρήσεις που έθεσαν για την κατασκευή του νέου γηπέδου. Οι οπαδικές αντιδράσεις σχετικά με τις αντιρρήσεις της δημοτικής αρχής της Νέας Φιλαδέλφειας, συγκρότησαν έναν χώρο συλλογικής έκφρασης μεταξύ των μελών και συνεχίστηκαν με αμείωτο ρυθμό. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτέλεσε η στάση οργανωμένου οπαδού της Α.Ε.Κ. από την ευρύτερη περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας, ο οποίος δήλωσε ότι κατέρχεται σε απεργίας πείνας, διεκδικώντας το δίκαιο αίτημα για επιστροφή του συλλόγου στο «σπίτι» του. (iefimerida, 2015)

Ο δυναμικός και μαζικός χαρακτήρας των κινητοποιήσεων για το δίκαιο αίτημα του συλλόγου για την επιστροφή στην έδρα που μεγαλούργησε κατά τα προηγούμενα χρόνια, επέφερε αποτελέσματα, επιβεβαιώνοντας έτσι σε μεγάλο βαθμό, την σημαντική επίδραση με έντονους συναισθηματικούς δεσμούς και δυναμική που κατέχει ο αθλητικός σύλλογος της Α.Ε.Κ. και ο οπαδικός πυρήνας της με την περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας. Το νέο στάδιο της Α.Ε.Κ. δεν αποτέλεσε απλά ένα σύγχρονο αθλητικό κέντρο, θεωρήθηκε ένα τοπόσημο που άλλαξε δυναμικά την ευρύτερη περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας, χωρίς να χάσουν οι γειτονιές της τα ποιοτικά χαρακτηριστικά τους.

Εικόνα 6: «Από μικρό παιδάκι εσένα αγαπάω. Απεργία Πείνας 16-1. Γήπεδο εδώ και τώρα. R21».⁸

⁸ Διαθέσιμο στο <https://www.gazzetta.gr/football/article/691595/gazzettagr-vrike-ton-apergo-peinas-tis-aek>
Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Εικόνα 7: Πορεία διαμαρτυρίας οργανωμένων οπαδών ΑΕΚ κατά του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας⁹

Εικόνα 8: Επιστρέφουμε σπίτι μας, Συντονιστικό Μικρασιατικό Σωματείο. Πορεία διαμαρτυρίας οργανωμένων οπαδών Α.Ε.Κ. και Μικρασιατικών συλλογικοτήτων κατά του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας.¹⁰

⁹ Διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2015/01/19/society/opadoi-tis-aek-ekapsan-proeklogiko-periptero-toy-syriza/> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

¹⁰ Διαθέσιμο στο <https://www.skai.gr/news/sports/foni-laou-gia-tin-kataskeyi-tou-gipedou-tis-aek-sti-filadelfeia> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Εικόνα 9: Και το θαύμα της Α.Ε.Κ. πρόσφυγες το έκαναν. Πανό της Original21 στο δημαρχείο της Νέας Φιλαδέλφειας, κατά την διάρκεια των κινητοποιήσεων¹¹

Ο σύλλογος της Α.Ε.Κ. επιστρέφει στην πόλη της, την Νέα Φιλαδέλφεια, εκεί που οι πρόγονοι, διωγμένοι από τα σπίτια και την γη τους, την δημιούργησαν. Η έντονη συναισθηματική διέγερση και η προσμονή του επόμενου αθλητικού συμβάντος στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας, αποτελεί πλέον συστηματικό μοτίβο της κοινωνικής μνήμης των οπαδών της Α.Ε.Κ. Ο οπαδικός κόσμος του συλλόγου συνδέεται με ένα έντονο αίσθημα τοποφιλίας που καλλιεργείται γύρω από την φυσική έδρα της ομάδας, την Νέα Φιλαδέλφεια, αποτελώντας έτσι ισχυρό παράγοντα ταυτοποίησης με την ομάδα (Σπύρος, 2013). Το γήπεδο αποτελεί μια ιδιαίτερα συμβολική κρυστάλλωση της τοπικότητας και αποτυπώνει μια αίσθηση του «εμείς» και του «ανήκειν». Έτσι μια πόλη, στην περίπτωση που εξετάζουμε η περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας, ταυτίζεται με τον χώρο μέσω της σύνδεσης με την ομάδα και συγκεκριμένα του αθλητικού σωματείου της Α.Ε.Κ. (Κυπριανός & Χουμεριανός, 2009, σσ.217).

¹¹ Διαθέσιμο στο

https://www.facebook.com/AntifaAEK/photos/a.476445755718838/537522296277850/?paipv=0&eav=AfZG3vN2TAhHDm3y8Ly677Z4VLjsEgjH8dW3_a_WPHRdhQKXI06d73_AQ4P_QNOso&_rdr Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Όπως αναλύθηκε εκτενώς κατά το κύριο μέρος της εργασίας, οι κοινότητες των οργανωμένων οπαδών της Α.Ε.Κ. συνθέτουν την ταυτότητα τους, εντός ενός συγκεκριμένου ιστορικού και κοινωνικού πλαισίου. Στο εσωτερικό του συλλόγου, οι αναδυόμενες οπαδικές ταυτότητες συνδέονται από την αρχή ιδρύσεως τους, ως «αληθινοί» συνεχιστές της μνήμης του πολιτισμού της Κωνσταντινούπολης και των παραλίων της Μικράς Ασίας, καθώς παρουσιάζουν την ιστορία και την πολιτισμική μοναδικότητα τους, μέσα σε ένα υπερτοπικό περιβάλλον. Επιτεύχθηκε έτσι μια σύνδεση των οπαδικών ταυτοτήτων με τοπικά στοιχεία και πολιτισμικούς και κοινωνικούς συμβολισμούς υψηλής έντασης. Σε αυτήν την κατεύθυνση, οι οπαδικές ταυτότητες δεν είναι απολύτως δεδομένες, αλλά αποτελούν στοιχεία συνεχής διαπραγμάτευσης και εξέλιξης. Ως εκ τούτου η διαμόρφωση της προσφυγικής ταυτότητας και ο ρόλος του πολιτισμικού θεματοφύλακα που κατέχει το αθλητικό σωματείο της Α.Ε.Κ. και οι οπαδικοί κόσμοι του, «εργαλειοποιήθηκαν» ατύπως, από τις εκάστοτε διοικήσεις του συλλόγου, ως βασική στρατηγική που έχει ως στόχο να προσελκύσει και να διατηρήσει το φίλαθλο κοινό του συλλόγου.

Η διαμόρφωση της προσφυγικής μνήμης εντός των οπαδικών ταυτοτήτων αποτέλεσε μέσο διαφήμισης και προώθησης με σκοπό να ελκύσει υποστηρικτές ή και να ενισχύσει την αναγνωρισιμότητα του συλλόγου στο εθνικό και διεθνές επίπεδο. Ακόμη, η διαμόρφωση της προσφυγικής ταυτότητας εξυπηρέτησε και ευρύτερα κοινωνικά συμφέροντα, όπως η ανάδειξη και η προώθηση της ιστορίας και του πολιτισμού μιας κοινότητας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα στη διατήρηση της μνήμης και της κληρονομιάς της κοινότητας και στη δημιουργία συναισθηματικών δεσμών εντός του κοινωνικού συνόλου.

Εικόνα 10: ΑΕΚ Καλωσόρισες στο σπίτι σου. Πανό του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας - Νέας Χαλκηδόνας κατά τα εγκαίνια του νέου γηπέδου της Α.Ε.Κ. στην περιοχή.¹²

¹² Διαθέσιμο στο <https://www.facebook.com/dimosneafiladelfeias.neashalkidonas/posts/438304445060215>
Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Εικόνα 11: ΑΕΚ Καλωσόρισε στο σπίτι σου. Μήνυμα καλωσορίσματος σε ηλεκτρικό πίνακα του Δήμου Νέας Φιλαδέλφειας- Νέας Χαλκηδόνας¹³

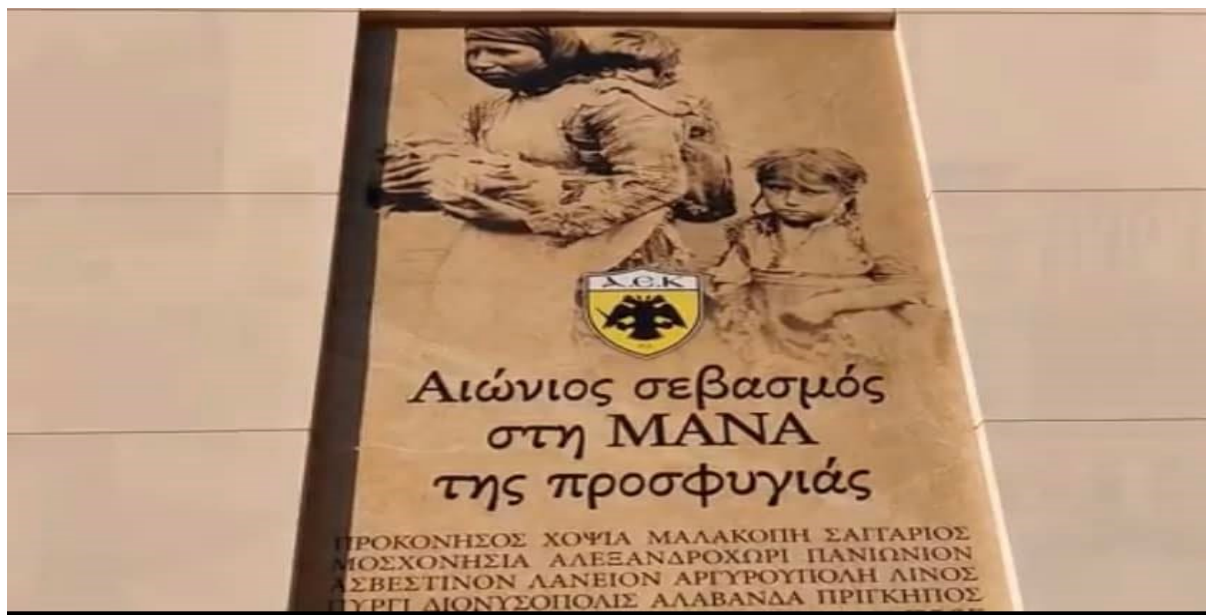

Εικόνα 12: Παππού Γυρίσαμε Σπίτι μας. Το πρώτο πανό που υψώθηκε στο νέο γήπεδο της Α.Ε.Κ.¹⁴

¹³ Διαθέσιμο στο <https://mobile.twitter.com/Mariat30101/status/1575768640267296769/photo/1> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

¹⁴ Διαθέσιμο στο https://www.sdna.gr/podosfairo/1008636_pappou-gyrisame-spiti-mas-proto-pano-poy-ypsothike-stin-opap-arena-pic Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Εικόνα 13: Αιώνιος σεβασμός στη MANA της προσφυγιάς. Μήνυμα στην βόρεια πλευρά του νέου γηπέδου της Α.Ε.Κ.¹⁵

Εικόνα 14: ΗΤΑΝ ΑΝΘΡΩΠΟΙ Δεν ήταν τσουβάλια. Επιγραφή στο νέο γήπεδο της Α.Ε.Κ.¹⁶

¹⁵ Διαθέσιμο στο <https://www.aek365.org/a-866801/agia-sofia-aiwnio-sebasmo-sth-mana-th-prosfugia-video.htm> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

¹⁶ Διαθέσιμο στο <https://www.sport24.gr/football/opap-arena-i-megali-ora-plisiazei-to-sport24-vrisketai-sto-gipedo-tis-aek-prin-apo-ta-istorika-egkainia-sti-nea-filadelfeia.9775405.html> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Εικόνα 15: Αϊβαλί – Κερασούντα. Είσοδος Γηπέδου Α.Ε.Κ. Κάθε θύρα και ένα όνομα πόλης ελληνισμού πριν τον ξεριζωμό.¹⁷

¹⁷ Διαθέσιμο στο <https://www.aek365.org/a-867729/mpainoun-ta-onomata-twn-polewn-tou-ellhnismou-sti-thure.htm> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

4.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Από τις έξι (6) συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν, όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα, αποτελούν εν δυνάμει μέλη της οπαδικής κοινότητας της ΑΕΚ και δραστηριοποιούνται κυρίως στον τοπικό σύνδεσμο της «Original21» στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας άλλα και των συνδέσμων των γύρω περιοχών όπως της Νέας Ιωνίας και της Ανάκας αντιστοίχα. Για την αποδοτικότερη διερεύνηση του φαινομένου της εργασίας, η ηλικιακή κατανομή των συνεντευξιαζόμενων ορίστηκε σε δύο (2) συνεντεύξεις ανά ηλικιακή κατηγορία. Οι ηλικιακές κατηγορίες που εντοπίζονται αφορούν οπαδούς της ΑΕΚ μέχρι 25 χρονών, από 25 μέχρι 30 χρονών, από 30 έως 40 χρονών και τελευταία την κατηγορία οπαδών ηλικίας 40 χρονών και άνω. Στο σύνολο των συμμετεχόντων στην έρευνα, παρατηρήθηκε ότι η ηλικία η οποία θεωρείται αφετηρία σχετικά με την ενασχόληση του ατόμου με την οπαδική κοινότητα του συλλόγου, θεωρείται μεταξύ 15 και 18 χρονών. Ως εκ τούτου άτομα που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις και κατατάσσονται ηλικιακά στις κατηγορίες 30-40 χρόνων και 40 χρονών και άνω, να έχουν πάνω από 15 χρόνια ενεργής ενασχόλησης και παράλληλα να διαθέτουν βαθιά γνώση σχετικά την δομή και τον τρόπο λειτουργίας των τοπικών συνδέσμων αλλά και του ιδεολογικού πλαισίου της οπαδικής κοινότητας της «Original21» και των μελών της στις περιοχές αυτές.

Η τοπική ταυτότητα και η οπαδική κουλτούρα των συνδέσμων της ΑΕΚ στην Νέα Φιλαδέλφεια και των γύρω περιοχών που τέθηκε στο μικροσκόπιο της παρούσας εργασίας, διαμόρφωσε κοινότητες κοινού ενδιαφέροντος γύρω από τον σύλλογο της ΑΕΚ στις περιοχές αυτές και συνέθεσε συμβολισμούς, οι οποίοι αναπαράγουν λόγους και πρακτικές διαχείρισης (συνθήματα ,πανό ,τοιχογραφίες/γκράφιτι), αξιοποιούν συμβολικά αντικείμενα και τελετουργίες (αγωνιστικές επιτυχίες, αγωνιστικοί και οπαδικοί ήρωες) και καθορίζουν τον δικό τους συμβολικό χώρο όπως ο τόπος καταγωγής του αθλητικού σωματείου. Μέσα από την διεξοδική θεματική ανάλυση των συνεντεύξεων, επαληθεύτηκαν μερικά από τα διερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν, όπως ο κεντρικός ρόλος που διαδραματίζει η προσφυγική μνήμη στην ταυτότητα της κοινότητας των οργανωμένων οπαδών της. Συγκεκριμένα, συνεντευξιαζόμενος από την ευρύτερη περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας, χωρίς κάποια προσφυγική καταγωγή, στην ερώτηση η ΑΕΚ , θεωρείται μια ομάδα που δημιουργήθηκε από Έλληνες πρόσφυγες, τι σημαίνει για εσάς Έλληνας πρόσφυγας, ανέφερε τα εξής:

«Δεν προέρχομαι από οικογένεια προσφύγων ούτε έχω κάποια προσφυγική ρίζα. Η ΑΕΚ δημιουργήθηκε μετά την Μικρασιατική καταστροφή και των εκ διωγμό Ελλήνων της Πόλης και των παραλίων. Οι αξίες και η προσφυγική ιστορία αποτυπώνεται στο DNA του συλλόγου και της οπαδικής κοινότητας της Original21. Για μένα Έλληνας πρόσφυγας θεωρείτε αυτός που εκδιώκεται από την περιοχή του, αναγκάζεται να μεταναστέψει για νέους τόπους ενώ παράλληλα προσπαθεί να διατηρήσει την πολιτισμική κληρονομιά του, την παράδοση και τις αξίες που μεγάλωσε ».

Στην ίδια κατεύθυνση, κοινά στοιχεία σχετικά με την προσφυγική μνήμη εντοπίζονται και στις απαντήσεις συνεντευξιαζόμενων με προσφυγική καταγωγή. Ενδεικτικά:

«ΝΑΙ έχω προσφυγική καταγωγή, προέρχομαι από οικογένεια προσφύγων και συγκεκριμένα ο προπάππος μου και η προγιαγιά μου αναγκάστηκαν να φύγουν από τα παράλια της Μικράς Ασίας και την περιοχή των Κυδωνιών (Αϊβαλή), περιοχή απέναντι από την Λέσβο περίπου εκατό χρόνια πριν. Ενώ στην συνέχεια μετακόμισαν στην προσφυγική περιοχή Ποδαράδων (σημερινή Νέα Ιωνία). Δυστυχώς δεν πρόλαβα να τους γνωρίσω αλλά οι ιστορίες πέρασαν από γενιά σε γενιά. Η προσφυγική μου ιστορία είναι το οικογενειακό κειμήλιο που οφείλουμε εμείς οι νεότεροι να συντηρήσουμε. Με τον όρο Έλληνας πρόσφυγας απαντάμε στις καταστάσεις διωγμού που Έλληνες και όχι μόνο κάτοικοι κυρίως των περιοχών της Μικράς Ασίας κατά την δεκαετία του 1920, την λεγόμενη μικρασιατική καταστροφή. Όσοι κατάφεραν και επέζησαν, κυνηγημένοι από την τούρκικους πληθυσμούς, στοιβαγμένοι, ταλαιπωρημένοι και εξαντλημένοι εισέπνευσαν αισθήματα φόβου, ρατσισμού και περιθωριοποίησης από του Έλληνες ντόπιους. Αυτή η ανθρωπιστική κατάσταση, έφερε ανθρώπους ανάμεσα σε δύο περιοχές να κουβαλάνε εκτός από τα υπάρχοντά τους και έναν διαφορετικό τρόπο ζωής, στην κουλτούρα, γαστρονομία, παιδεία, μουσική. Κατάφεραν να ριζώσουν και να επηρεάσουν την οικονομική/κοινωνική και πολιτισμική πρόοδο της χώρας μέχρι και σήμερα. Αθλητικές ομάδες, πολιτιστικοί σύλλογοι ήθη και έθιμα σε μια καινούργια για τους ζωή. Για μένα, η ιστορία της ΑΕΚ συνδέεται με την προσφυγική ιστορία της χώρας. Αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα, της ιστορικής συνέχειας της ελληνικής προσφυγιάς και του τρόπου με τον οποίο οι Έλληνες που εκδιώχθηκαν και άφησαν την πατρίδα τους, προσπάθησαν να κρατήσουν ζωντανή την παράδοσή και κληρονομιά τους».

Η προσφυγική μνήμη και η έννοια του ξεριζωμού και διωγμού διατηρούνται έντονα και αναλλοίωτα στην πάροδο του χρόνου ως κύρια στοιχεία της ταυτότητας των οπαδών της ΑΕΚ τόσο από συνεντευξιαζόμενους που είχαν προσφυγική καταγωγή όσο και σε αυτούς που ενώ δεν είχαν, καθώς διαπιστώνεται ότι ανέπτυξαν συνείδηση και έντονη συναισθηματική σχέση με την ευρύτερη προσφυγική ιστορία του συλλόγου και της χώρας. Η θέση αυτή επιβεβαιώνεται και από τις θεωρητικές προσεγγίσεις του Ζαϊμάκη (2017 α , 4-6) σε σχέση με τις κοινωνικές και πολιτισμικές σημασίες των οπαδικών ταυτοτήτων. Ειδικότερα, η διαδικασία συγκρότησης της οπαδικής ταυτότητας αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία που συνδέεται με τα ευρύτερα πολιτισμικά στοιχεία που αντλεί το υποκείμενο/οπαδός από το σχετικό περιβάλλον. Στην περίπτωση που εξετάζουμε, το συμβολικό πολιτισμικό στοιχείο θεωρείται η προσφυγική ιστορία και ο ξεριζωμός και η σχέση με την ομάδα της ΑΕΚ, ο σύλλογος και οι οπαδοί της διεκδικούν τον ρόλο του πολιτισμικού θεματοφύλακα των αξιών αυτών.

Σημαντική βαρύτητα στην κατεύθυνση αυτή, κατέχει και η χρήση των διαφόρων συμβόλων ως στοιχεία προσδιορισμού της ταυτότητας των οπαδών, τα οποία αποτελούν και κοινά στοιχεία σχετικά την ταυτότητα των τοπικών συνδέσμων της «Original21» στις περιοχές που εξετάζονται. Αυτά τα συγκεκριμένα επιλεγμένα σύμβολα, στοχεύουν στην προσπάθεια ιστορικής συνέχειας του συλλόγου και των οπαδών όπως τα χρώματα του συλλόγου, τα οποία είναι το μαύρο και το κίτρινο, σαφώς εμπνευσμένα από την Βυζαντινή Αυτοκρατορία αλλά και από τα χρώματα του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Το έμβλημα του δικέφαλου αετού με το ένα κεφάλι στραμμένο δεξιά και το άλλο αριστερά, με σκοπό να εκφράσει την εξουσία του Βυζαντίου σε ανατολή και δύση, και με το ξίφος και την υδρόγειο σφαίρα στα δύο πόδια, δηλώνοντας την παντοδυναμία του και στην γη. Τέλος, οι αλησμόνητες πατρίδες, η Κωνσταντινούπολη, τα παράλια της Μικράς Ασίας και η Αγία Σοφία αποτελούν τα κυρίαρχα σύμβολα τα οποία έχουν συνδεθεί και ριζώσει βαθιά στην οπαδική

ταυτότητα των ερωτώμενων και τα οποία συγκροτούν ένα πεδίο μέσα στο οποίο ο γεωγραφικός τόπος της έδρας του συλλόγου, είναι ένας συμβολικός και κοινωνικός χώρος, που αποτελεί πεδίο άντλησης νοημάτων για τους οπαδούς (Ζαϊμάκης, 2015, σελ.255).

Η καλλιέργεια των ομοιοτήτων και κοινών στοιχείων που χαρακτηρίζουν την οπαδική συλλογικότητα της ΑΕΚ, επιβεβαιώνεται και από τις θεματικές έννοιες που προκύπτουν μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων σχετικά με το τι πρεσβεύει ατομικά στον καθένα η ομάδα της ΑΕΚ. Όπως προαναφέρθηκε η επίκληση της προσφυγικής μνήμης και η συνέχεια της αποτέλεσε βασικό κομμάτι στην συγκρότηση της οπαδικής ταυτότητας των οργανωμένων οπαδών του συλλόγου. Επίσης, ένα κοινό στοιχείο που προκύπτει στην πλειοψηφία των απαντήσεων των ερωτώμενων αποτελεί η ανάδειξη σε κάθε ευκαιρία στοιχείων όπως ο ρομαντισμός, η άνευ όρων αγάπη προς την ομάδα καθώς και η σύνδεση με τον γενικότερο ιδεολογικό και αξιακό κώδικα του υποκειμένου/οπαδού. Η έντονη συναισθηματική αφοσίωση και η προσμονή του επόμενου αθλητικού συμβάντος αποτελεί συστηματικό μοτίβο της κοινωνικής μνήμης των οπαδών της ΑΕΚ. Αυτά τα κοινά στοιχεία που εντοπίζονται, δεν διαφέρουν ιδιαιτέρως από γενιά σε γενιά μεταξύ των συνεντευξιαζόμενων, πάραυτα οι ταυτοποιήσεις ηλικιακά μικρότερων οργανωμένων οπαδών τείνουν να προβάλλουν μια «ταυτότητα αντίστασης» ενάντιας στην σύγχρονη εμπορευματοποιημένη και παγκοσμιοποιημένη όψη των αθλητικών γεγονότων. Στο πλαίσιο αυτό, παραθέτονται οι απαντήσεις του ηλικιακά μικρότερου και μεγαλύτερου αντίστοιχα, οργανωμένου οπαδού που συμμετείχε στην έρευνα και επαληθεύει την παραπάνω θέση. Συνεντευξιαζόμενος από την ηλικιακή κατηγορία 20-30 χρονών απάντησε:

«Για μένα η ΑΕΚ είναι τρόπος ζωής, μια συνεχή βοήθεια και υπεράσπιση του δικαίου και του αδυνάμου, μια γνήσια αγάπη και ρομαντισμό προς την ομάδα χωρίς να είναι απαραίτητη η απόκτηση τίτλων και αγωνιστικών επιτυχιών.

Μπορώ να πω με σιγουριά ότι γνωρίζω σχεδόν κάθε σημαντική επιτυχία της ομάδας καθώς και την αθλητική ιστορία του συλλόγου. Πριν από περίπου 98 χρόνια, στην οδό Βερανζέρου η ιδέα για την δημιουργία ενός συλλόγου, ο οποίος όταν θα αγωνίζεται θα «εξιστορεί» και την προσφυγική ιστορία. Ένας σύλλογος που πραγματικά επεκτείνεται πέρα από τα αθλητικά ιδεώδη, ένας σύλλογος που παράγει πολιτισμό. Σε μια προσπάθεια να απαριθμήσω τις σημαντικότερες αθλητικές επιτυχίες, χρυσές σελίδες με πλήθος τίτλων και πρωταθλημάτων στα περισσότερα ομαδικά αθλήματα, ο πρώτος ευρωπαϊκός τίτλος στο μπάσκετ/τελικός καλλιμάρμαρο με Σλάβια Πράγας το 68, το ελκυστικό ποδόσφαιρο και οι τίτλοι την δεκαετία του 80 και 90, τα πέτρινα χρόνια και η διοικητική ανυπαρξία κατά και μετά το γκρέμισμα του γηπέδου, η πτώση σε Β και Γ εθνική, το πρωτάθλημα και η ανέγερση της Αγίας Σοφίας».

Όμοια στοιχεία και από τις θέσεις του γηραιότερου οργανωμένου οπαδού της ΑΕΚ που έλαβε μέρος στην έρευνα, από την κατηγορία 50-60 χρονών και αναφέρει τα εξής:

«Η ΑΕΚ για μένα είναι κάτι παραπάνω από ένα αθλητικό σωματείο, είναι η κουλτούρα ζωής, οι παιδικές αναμνήσεις που έχω από μικρός, έζησα την ΑΕΚ από μικρή ηλικία. Είναι το φωτεινό μονοπάτι της ζωής μου. Η ΑΕΚ όπως την γνώρισα εγώ, της προσφυγιάς, του μόχθου και της αλληλεγγύης, της αντίστασης, των λαών. Γνωρίζω αρκετά για την ιστορία του συλλόγου, το πως δημιουργήθηκε, πως χτίστηκε το γήπεδο στην Νέα Φιλαδέλφεια, οι ευρωπαϊκές νίκες την

δεκαετία του 70', η ΑΕΚ του Θωμά Μαύρου και του Ντούσαν Μπάγιεβιτς, το κυριαρχικό ποδόσφαιρο του 90', ο πόνος με το γκρέμισμα του γηπέδου, ακόμα θυμάμαι το τελευταίο ματς.»

Προκύπτει ότι η κουλτούρα του ρομαντισμού αποτελεί χαρακτηριστικό της οπαδικής κοινότητας της ΑΕΚ από γενιά σε γενιά, η ανιδιοτελής αγάπη προς την ομάδα, ένας τρόπος ζωής που δομείται γύρω από αυτήν και συγκροτεί έναν κοινό σκοπό ύπαρξης μεταξύ των οργανωμένων οπαδών.

Στην ίδια πορεία, τα δεδομένα που προκύπτουν σχετικά με τον τρόπο και λόγο επιλογής της ΑΕΚ ως ομάδας αρεσκείας από τους συνεντευξιαζόμενους. Για τον εθνολόγο Κρίστιαν Μπρομπερζέ, η ταύτιση με έναν αθλητικό σύλλογο δεν προσλαμβάνεται από τους οπαδούς ως ένα απλό και αυθαίρετο σημάδι κοινής ένταξης. Θεωρείται ως ένα αιτιολογημένο σύμβολο ενός ιδιαίτερου και ξεχωριστού τρόπου συλλογικής ύπαρξης (2007, σσ.89). Στην περίπτωση της παρούσας έρευνας, η επιλογή αυτή διαμορφώνεται ως το συνολικό αποτέλεσμα παραγόντων όπως η περιοχή που μεγαλώνει κάποιος, ο ρόλος των παιδικών αναμνήσεων καθώς και η εξέχουσα βαρύτητα που κατέχει στην διαμόρφωση της επιλογής αυτής, ο ευρύτερος οικογενειακός κύκλος του ατόμου και οι παρέες του. Οι οπαδοί κατέχουν μακροχρόνια προσωπική και συναισθηματική επένδυση και αναπτύσσουν σε μεγάλο βαθμό σχέση με την ομάδα, όμοια με τις στενές σχέσεις της οικογένειας και της φιλίας. Προκύπτει ότι μέσα από την χρονική εξέλιξη του ατόμου στην τοπική κοινωνία συγχρόνως αναπτύσσεται και εξελίσσεται η οπαδική ταυτότητα του υποκειμένου, η οποία συνδέεται με ισχυρούς δεσμούς με τον σύλλογο της ΑΕΚ. Τα στοιχεία που εντοπίζονται σε αυτήν την θεματική ενότητα είναι κοινά και σχετικά με το ερώτημα, πως γίνεται κάποιος ΑΕΚτζής και γιαυτό εντάσσονται μαζί στην ίδια κατηγορία. Για την τεκμηρίωση των παραπάνω, δίνονται αποσπασματικά σημεία από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν.

«Από τον στενό οικογενειακό κύκλο που μεγαλώνει κάποιος και τις ευρύτερες παρέες του. Εγώ προσωπικά προέρχομαι από «οικογένεια ΑΕΚτζίδων» που με μεγάλωσε σε αυτήν την κατεύθυνση. Μεγάλο ρόλο παίζει και η περιοχή που μεγαλώνει κάποιος, με τις διαχρονικά «κιτρινόμαυρες» περιοχές όπως η Νέα Φιλαδέλφεια να έχει μεγαλύτερο αριθμό ενεργών οπαδών της ΑΕΚ.»

«Με πολλούς τρόπους. Από την οικογένεια και την παρέα, από την χρονιά και ποια ομάδα έχει περισσότερες επιτυχίες και δημοφιλία, από το μέρος που ζεις. Στην δική μου περίπτωση είναι το σύνολο όλων των παραπάνω, καθώς προέρχομαι από οικογένεια και μεγάλωσε σε μέρος με κοινό παρονομαστή την ομάδα της ΑΕΚ. Ενώ σε μικρότερη ηλικία, κατά τα χρόνια που μεγάλωνα η ΑΕΚ κατακτούσε πρωταθλήματα και κατείχε υψηλή πορεία πρωταθλητισμού σχεδόν σε όλα τα ομαδικά αθλήματα.»

Η διαχείριση της προσφυγικής μνήμης κατέχει βασικό ρόλο στη διαμόρφωση, συγκρότηση και επιτέλεση της ταυτότητας των οργανωμένων οπαδών της ΑΕΚ κυρίως για τις περιοχές που ερευνά η εργασία. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να σημειωθούν οι έννοιες που προβάλλονται σχετικά με την Νέα Φιλαδέλφεια και τις γύρω περιοχές, την κουλτούρα του τόπου και την σύνδεσή της με την ιστορία του συλλόγου και της οπαδικής κοινότητας της. Ο προσφυγικός οικισμός της περιοχής της Νέας Φιλαδέλφειας αλλά και των όμορων δήμων (Νέα Ιωνία, Νέο Ηράκλειο), αποτέλεσαν οικισμούς που δημιουργήθηκαν υπό τις ιδιαίτερες πολιτικές συγκυρίες

και κοινωνικές ζυμώσεις της εποχής. Καθώς και της μεγάλης αλληλεπίδρασης σε ανθρωποκεντρικό και γεωγραφικό επίπεδο των μαζικών προσφυγικών κυμάτων που μετοίκησαν στην Ελλάδα και ειδικότερα στις περιοχές αυτές, λόγω της Μικρασιατικής καταστροφής. Οι προσφυγικοί οικισμοί των περιοχών αυτών, αποτελούν ένα μοναδικό πολιτιστικό στοιχείο της συνέχειας της παράδοσης και της προσφυγικής ιστορίας. Ο ιστορικός σύλλογος της ΑΕΚ, η «μοναχοκόρη» της προσφυγιάς, επιστρέφει στην δεύτερη πόλη της, την Νέα Φιλαδέλφεια, εκεί που άνθρωποι εκδιωγμένοι από τα σπίτια τους και την γη τους, την δημιούργησαν. Το γήπεδο της ΑΕΚ στην Νέα Φιλαδέλφεια εκτός από χώρο στον οποίο πραγματοποιούνται αθλητικές αναμετρήσεις, αποτελεί σημαντικό παράγοντα της τοποφιλίας καθώς εκφράζει τις συναισθηματικές ανάγκες του δεσμού των ανθρώπων με το περιβάλλον τους, συνδυάζοντας και το συναίσθημα με τον τόπο. Προβάλλει εμβληματικά την τοπική ταυτότητα, συμβολίζει την οπαδική κοινότητα και δείχνει την «προσωπικότητα του τόπου». Κατασκευάζει και αποδίδει νοήματα σε συγκεκριμένους χώρους (Giulianotti & Armstrong, 2013, σ. 163) Αυτή η έντονη σύνδεση της περιοχής με την ομάδα επιβεβαιώνεται και μέσα από τα δεδομένα που αντλούνται από τις συνεντεύξεις. Συγκεκριμένα:

«Η περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας για όλους τους απανταχού ΑΕΚτζίδες, αποτελεί το τέλος και την αρχή, το σπίτι κάθε ΑΕΚτζή. Είναι το κοινό σημείο της ιστορίας του συλλόγου προηγούμενων δεκαετιών αλλά και το σημείο για την μελλοντική αφετηρία της ομάδας, μιας και ξαναφτιάχνεται το γήπεδο της ομάδας, στο ίδιο σημείο με το προηγούμενο, μια κοινή επιθυμία του συνόλου των οπαδών της ομάδας. Από την περίοδο που γκρεμίστηκε το παλιό γήπεδο μέχρι και στην πρόσφατη προσπάθεια ανέγερσης του νέου, η περιοχή έχασε λίγο από την «αίγλη» επιβεβαιώνοντας τους ισχυρούς δεσμούς που έχει η ΑΕΚ με την περιοχή. Το τελευταίο καιρό που το γήπεδο σχεδόν ολοκληρώνεται, θυμίζει έντονα τις μέρες που αποτελούσε η ΑΕΚ αναπόσπαστο κομμάτι της περιοχής.»

Αυτή η συναισθηματική σύνδεση της ευρύτερης περιοχής της Νέας Φιλαδέλφειας ως έδρας του συλλόγου και των οπαδών της σε όλη την επικράτεια θεωρείται ως ένα βασικό χαρακτηριστικό στην συγκρότηση της οπαδικής ταυτότητας και κουλτούρας των οπαδικών κοινοτήτων του συλλόγου. ΑΕΚ σημαίνει Νέα Φιλαδέλφεια και Νέα Φιλαδέλφεια σημαίνει ΑΕΚ. Εύλογα παρατηρείται ταύτιση της ομάδας με την γεωγραφική αναφορά και τις μνήμες της που ανασύρονται από τον ευρύτερο γεωγραφικό χώρο. Σε συνδυασμό με τις θέσεις του Σπύρου (2013) οι οποίες θέτουν τους ένθερμους υποστηρικτές μιας ομάδας σε μια συγκεκριμένη περιοχή, τείνουν να αναπτύσσουν ισχυρό αίσθημα τοποφιλίας με την περιοχή του συλλόγου. Ο ευρύτερος χώρος που εδρεύει η ομάδα και ο τρόπος καταγωγής, η «εντοπιότητα» αποτελεί αναπόσπαστο παράγοντα ταυτοποίησης με την ομάδα και διάκρισης μεταξύ «δικού» και «ξένου».

Από την ανάλυση των συνεντεύξεων, προέκυψαν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τα χαρακτηριστικά των τοπικών συνδέσμων που ανήκουν οι συμμετέχοντες. Τόσο σε σχέση με το ιδεολογικό υπόβαθρο και τον αξιακό κώδικα των συνδέσμων και των μελών τους όσο και του βαθμού σύμπλευσης με τις ευρύτερες αξίες και ιδεολογικές αρχές που θέτει η μεγαλύτερη οπαδική συλλογικότητα του συλλόγου, η «Original21». Όλοι οι υπό μελέτη τοπικοί σύνδεσμοι λειτουργούν κάτω από την επίβλεψη και υπό την αιγίδα της «Original21», κατέχουν τις ίδιες αξίες και ιδεολογικές αρχές. Σε θέματα τοπικής εμβέλειας και σημασίας τείνουν να ενεργούν

αυτοβούλως, πάντα μέσα στα πλαίσια που θέτει και πρεσβεύει η «Original21», η οποία από την αρχή της δημιουργίας της υιοθέτησε στο οργανωτικό της τμήμα μια αντί-ιεραρχική δομή λειτουργίας ανάμεσα στα μέλη της, βασισμένο στις βασικές αρχές, τον αντισυμβατικό με κινηματικά χαρακτηριστικά χαρακτήρα της.

Μέσα από την ανάλυση του λόγου των οργανωμένων οπαδών της Α.Ε.Κ. από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν, διαπιστώθηκαν κοινές έννοιες σχετικά με τον ρόλο των συναισθηματικών εμπειριών στην διαμόρφωση των οπαδικών ταυτοτήτων και κοινοτήτων του συλλόγου. Θεωρείτε αυταπόδεικτο, ότι η παρακολούθηση αθλητικών εκδηλώσεων του αγαπημένου συλλόγου συνδέεται με πλήθος συναισθημάτων και εμπειριών στο κάθε άτομο. Τα συναισθήματα συγκροτούνται ως επι το πλείστον, από τις ερμηνείες που δίνουν τα υποκείμενα σε διάφορα γεγονότα.

Στην περίπτωση της έρευνας, ο σύλλογος της Α.Ε.Κ. και το ένδοξο παρελθόν του, το γήπεδο στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και η οπαδική κοινότητα της «Original21», στοιχεία στα οποία οι οπαδοί αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι, επιδρούν στις σκέψεις και στις πρακτικές τους, στο συνολικό καθημερινό τους βίο. Βασική θέση στην συναισθηματική εμπειρία αποτελεί η μνήμη, η ικανότητα των οπαδών να ανακαλούν σπουδαία αγωνιστικά και εξωαγωνιστικά επιτεύγματα, θριάμβους αλλά και ήττες. Τα γεγονότα αυτά, είναι φορείς εντόνων συναισθημάτων και βιωματικών εμπειριών, από συγκεκριμένες χρονικές στιγμές του παρελθόντος. Αντιπροσωπεύουν μια συλλογική επίκληση συναισθημάτων, που συνήθως εντοπίζονται στο μεγαλύτερο μέρος των λόγων και πρακτικών των οπαδών. Όπως τονίζει ο Johnson (2002,σσ. 294), η κοινωνική μνήμη συνδέθηκε με την παράλληλη ανάπτυξη συναισθηματικών εμπειριών και ιδεολογικών δεσμών με συγκεκριμένες ιστορικές και γεωγραφικές αναφορές. Ως εκ τούτου, το συναίσθημα της μνήμης συνδέθηκε με τον κοινωνικό χώρο και τόπο και αναθεώρησε την σημασία του αθλητικού πεδίου. Η μνήμη και οι ευρύτερες συναισθηματικές εμπειρίες αποτέλεσαν ένα από τα βασικότερα πολιτισμικά και πολιτικά γνωρίσματα των κοινωνιών της νεωτερικότητας (Huyssen, 2003,σσ.11), ενώ παράλληλα κατέχουν σημαντική κοινωνιολογική σημασία στην μελέτη των λόγων και των πρακτικών των οργανωμένων οπαδών.

Στην κατεύθυνση αυτή, σημαντικό μέρος των συναισθηματικών εμπειριών μέσα από την ανάλυσή των λόγων των οργανωμένων οπαδών, έχουν οι έννοιες της ρομαντικής σχέσης και του μεγάλου βαθμού αφοσίωσης με την ομάδα. Η εξύμνηση των συναισθημάτων και των συγκινήσεων των οπαδών, με την ταυτόχρονη αμφισβήτηση της κυριαρχίας της λογικής. Η αδιάλειπτη ενεργή συμμετοχή των οπαδών σε όλα τα αθλήματα της ΑΕΚ ανεξαρτήτως καιρικών καταστάσεων (χιόνια/βροχές), η άλλων καταστάσεων (απαγόρευσης οργανωμένων μετακινήσεων, αστυνομικά μπλοκ, απαγορευμένες ως προς την αντιπαλότητα με άλλους οπαδούς περιοχές) υπερτονίζουν την αξία του συναισθήματος του ρομαντισμού και της μνήμης , ως βιωμένες εμπειρίες και αποτελούν βασικά και συχνά στοιχεία στην συγκρότηση των οπαδικών ταυτοτήτων. Επίσης σχετίζονται στην ευρύτερη ανάπτυξη των ιδεολογικών δεσμών καθώς έννοιες όπως η συλλογικότητα και οι κοινωνικές παρεμβάσεις και διεκδικήσεις σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, οι οποίες χαρακτηρίζουν το κοινωνικό προφίλ των τοπικών συνδέσμων της «Original21». Έτσι, η οπαδική κοινότητα λειτουργεί ως πεδίο δράσης και επιτέλεσης ταυτοτήτων και συλλογικών αξιών και ως εκ τούτου παρέχει τα κατάλληλα μέσα

προς την δημιουργία κοινωνικών δικτύων, τα οποία δίνουν το έναυσμα για την έκφραση ενναλακτικών θέσεων και διεκδικήσεων.

Συμπληρωματικά διερευνήθηκαν χαρακτηριστικά των τοπικών συνδέσμων, όπως ο συνολικός αριθμός ενεργών μελών που απαριθμεί ο κάθε σύνδεσμος αλλά και η ηλικιακή κατανομή μεταξύ των μελών τους. Ο ακριβής αριθμός των μελών των τοπικών συνδέσμων που εξετάζονται είναι δύσκολο να αποτυπωθεί με ακρίβεια, λόγω της γενικότερης κατάστασης που βρίσκονται οι στεγασμένοι σύνδεσμοι ομάδων, με τους περισσότερους από αυτούς να είναι κλειστοί με κρατική εντολή, μετά τα επαναλαμβανόμενα φαινόμενα οπαδικής βίας σχεδόν σε όλη την ελληνική επικράτεια (Καθημερινή, 2015). Συγκεκριμένα σχετικά με την αδυναμία να αποτυπωθεί αριθμητικά ο συνολικός αριθμός των ενεργών μελών, οπαδός που συμμετείχε στην συνέντευξη δήλωσε:

«Ο ακριβής αριθμός των ενεργών μελών είναι δύσκολο να βρεθεί, βρισκόμαστε σε μια μεταβατική κατάσταση με τους περισσότερους συνδέσμους ομάδων να είναι κλειστοί με κρατική εντολή. Πάραυτα ο σύνδεσμος της Ανάκας έχει περισσότερα από 50 ενεργά μέλη, αριθμό που αποτελεί βασική προϋπόθεση για να ανοίξει κάποιος σύνδεσμος από σχεδόν όλες τις ηλικιακές ομάδες, ενώ υπάρχουν και γυναίκες που έχουν ενεργή συμμετοχή όλα αυτά τα χρόνια. Στο ίδιο πλαίσιο και ο σύνδεσμος της Νέας Φιλαδέλφειας, ο οποίος όμως έχει περισσότερα άτομα».

Πάραυτα, οι σύνδεσμοι που εξετάζονται, με κυριότερο τον τοπικό της Νέας Φιλαδέλφειας, ο οποίος μαζί με το «Δωματιάκι» στην πλατεία Αργεντινής αποτελούν τους ιστορικότερους αθηναϊκούς συνδέσμους του συλλόγου, αλλά και των συνδέσμων των περιοχών της Νέας Ιωνίας και της Ανάκας.

Για τον τοπικό σύνδεσμο της Νέας Φιλαδέλφειας, ο οποίος απαριθμεί εκατοντάδες ενεργά μέλη σχεδόν από όλες τις ηλικιακές κατηγορίες, αριθμός ο οποίος πολλαπλασιάζεται κατά τις ημέρες που υπάρχει αγωνιστική δράση στην περιοχή. Ενώ για τους αντίστοιχους τοπικούς συνδέσμους της Νέας Ιωνίας και Ανάκας εκτιμάται ο συνολικός αριθμός σε ένα εύρος 50-60 ατόμων όλων των ηλικιών, φύλων και κοινωνικών κατηγοριών. Σε όλες τις περιπτώσεις μελέτης των τοπικών συνδέσμων, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξητική τάση του αριθμού των μελών από άτομα νεότερης ηλικίας. Αποτέλεσμα το οποίο σύμφωνα με τον Ζαϊμάκη έγκειται στην ενδυνάμωση του ρεύματος νεανικής αμφισβήτησης της καθημερινής ζωής, που τοποθετείτε χρονικά σε προηγούμενες δεκαετίες και συνεχίζει μέχρι και σήμερα (2017 α, σσ.18,20). Συνοπτικά και σε αντιδιαστολή με τον διαχωρισμό του οπαδικού κοινού ανά ηλικιακή κατηγορία, σε όλες τις περιπτώσεις μελέτης των συνδέσμων της ΑΕΚ σε αυτές τις περιοχές, οι μικρότεροι ηλικιακά οπαδοί και μέλη τείνουν να συγκεντρώνονται σε ομάδες με κριτήριο την ηλικία τους και να σχηματίζουν μικρότερες αριθμητικά υπό-ομάδες (Νεα γενιά οπαδών- Next Generation Ultras), οι οποίες χαρακτηρίζονται συνήθως, ως αυτόνομες τοπικές κοινωνικές κατηγορίες αλλά πολλές φορές καθοδηγούνται από μέλη/οπαδούς μεγαλύτερης ηλικίας μέσα στους συνδέσμους. Αυτός ο τρόπος οργάνωσης φαίνεται ότι επιβεβαιώνει και τις ευρύτερες αλλαγές που παρατηρήθηκαν στο συνδεσμιακό και οπαδικό φαινόμενο, με την συγκρότηση εντός του πεδίου άτυπων νεανικών πυρήνων οπαδών με μαχητικότερα στοιχεία (Μαστρογιαννάκης, 2017, σσ. 1-5) , όπως ακριβώς παρατηρείται και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες με την εμφάνιση των Ultras/Tifo. Από την άλλη μεριά, τα μεγαλύτερα ηλικιακά μέλη των συνδέσμων θεωρούνται υπεύθυνα τόσο για την εύρωστη λειτουργία των

συνδέσμων αυτών όσο και για τον ρόλο τους στην προσπάθεια ιδεολογικής εκπαίδευσης των ηλικιακά μικρότερων μελών στα πρότυπα που ορίζει ο ευρύτερος κώδικας της «Original21».

Όπως αναλύθηκε και παραπάνω, η προσφυγική μνήμη αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο της οπαδικής κοινότητας της ΑΕΚ. Πάραυτα δεν θεωρείται και το μοναδικό, καθώς μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, διαπιστώθηκε η συγκρότηση μιας «ταυτότητας αντίστασης» μεταξύ των οργανωμένων οπαδών. Κυρίως σε συνάρτηση με την άποψη, ότι οι συλλογικότητες οργανωμένων οπαδών στην χώρα έχουν ριζοσπαστικοποιηθεί τα τελευταία χρόνια, και εμφανίζουν έντονη σύνδεση με το πεδίο της πολιτικής (Σωτηρόπουλος, 2020, σσ.51,60). Στην θεώρηση ότι ο αθλητισμός θεωρείται ως ένα πεδίο της κοινωνικής ζωής, θα μπορούσαμε να συμπληρώσουμε ότι και οι κερκίδες αποτελούν χώρους κοινωνικής και ταξικής παρέμβασης. Έτσι, οι συλλογικές οπαδικές ταυτότητες που αναδύονται, συνθέτουν φορείς κοινωνικών και πολιτικών διεκδικήσεων με υπέρ-τοπική δικτύωση, υπερβαίνοντας τον χώρο και την γεωγραφική θέση ως παράγοντα. Ενώ συγχρόνως αποτελούν και πεδίο ανάπτυξης σύνθετων δικτύων και πρακτικών βασισμένο σε μια κουλτούρα αλληλεγγύης και κοινωνικών δεσμών, απέναντι σε κάθε μορφή βίας. Κατά το τέλος της θεματικής ανάλυσης έγινε μια προσπάθεια σκιαγράφησης των εννοιών σχετικά με το οπαδικό κίνημα της «Original21» και της εξελικτικής του πορείας κατά το πέρασμα των χρόνων. Με δεδομένο, ότι το πλήθος των συνεντευξιαζόμενων αποτελούν ενεργά μέλη των τοπικών συνδέσμων της «Original21», τα όμοια χαρακτηριστικά που παρατηρήθηκαν, όπως οι έννοιες της μαχητικότητας και του συλλογικού τρόπου οργάνωσης του οπαδικού κινήματος, απέναντι στην μοντερνοποίηση του σύγχρονου αθλητισμού που θέλει να αποτελεί κομμάτι εφαρμογής ευρύτερων καπιταλιστικών στρατηγικών που θέτει η παγκόσμια αγορά. Η ριζοσπαστικοποιημένη οπαδική κοινότητα παρουσιάζει έντονη πολιτική σχέση και κινηματική δράση τόσο σε ζητήματα που αφορούν την ομάδα, όσο και σε ευρύτερα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα, και ως εκ τούτου να αποτελεί ένα κοινωνικό κολεκτιβισμό ανάμεσα στα μέλη με στόχο την κοινωνική δικαιοσύνη και αλληλεγγύη καθώς και την παράλληλη τήρηση των παραδόσεων και αξιών που πρεσβεύει ο σύλλογος και οι οργανωμένοι οπαδοί του. Για την επιβεβαίωση των παραπάνω θέσεων, παραθέτονται αποσπασματικά απαντήσεις από δύο συνεντευξείς.

«Το οπαδικό κίνημα της Original21 κατά τα χρόνια που ενηλικιώθηκα μέχρι και σήμερα έχει κάποιες σημαντικές επιτυχίες αλλά και κάποιες κακές στιγμές. Πάραυτα το πάθος για την ομάδα παραμένει ίδιο, θα μπορούσα να πω όμως ότι ο ρομαντισμός έχει εκλείψει σε μεγάλο βαθμό και ως μην πρόλαβα οριακά την περίοδο με κοινές κερκίδες οπαδών και των δύο ομάδων σχεδόν σε όλα τα γήπεδα της Ελλάδας. Τα επεισόδια υπήρχαν και συνεχίζουν να υπάρχουν αλλά κατά τα παλαιότερα χρόνια θα τα χαρακτήριζα πιο αγνά και ρομαντικά. Το γήπεδο είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο. Οι πιτσιρικάδες της γενιάς μου σε σύγκριση με την σημερινή γενιά δεν διαφέρουν πολύ, το γήπεδο αποτελεί έναν χώρο συγκρούσεων και προσμίξεων. Το φωτεινό μονοπάτι της ζωής μας που κάποτε ήταν το σύνθημα για τους περισσότερους στο πέταλο τείνει να εξαφανιστεί. Σε καμιά περίπτωση η Original21 δεν είναι ίδια όπως πριν 40 χρόνια αλλά κάποιες ιδέες παραμένουν διαχρονικές και η σπίθα παραμένει ακόμα να σιγοκαίει μέχρι να ξαναζήσουμε στιγμές που θα μείνουν στην ιστορία»

« Γνωρίζω πώς δημιουργήθηκε η μεγαλύτερη οπαδική οργάνωση κυρίως μέσα από ιστορίες που μεταλαμπαδεύουν οι παλαιότεροι στους νεότερους. Πριν την ίδρυση της Original21 υπήρχε η

ΓΝΗΣΙΑ ΘΥΡΑ 21. Μια σειρά από ανακατατάξεις έφεραν την δημιουργία της πρώτης, μιας μαχητικότερης οπαδικής οργάνωσης η οποία σήμερα έφτασε να εκπροσωπεί το μεγαλύτερο μέρος των οπαδών της ΑΕΚ. Η ανιδιοτελή και συνεχή αγάπη και στήριξη όχι μόνο σε αγωνιστικές αναμετρήσεις αλλά μέχρι και την εμπλοκή της στην διοίκηση της ερασιτεχνικής ΑΕΚ με προσπάθεια να σωθούν ερασιτεχνικά αθλήματα του συλλόγου που δεν είχαν χρηματοδότηση και ήταν αφημένα στην τύχη τους. Ακόμα σημαντική επίδραση της Original21 στην προσπάθεια να ξαναχτιστεί το γήπεδο στην φυσική έδρα της ομάδας, στην Νέα Φιλαδέλφεια (εκεί που τα όνειρα μας είναι μπάζα), τόσο με δυναμικές πορείες κατά παλαιών διοικήσεων που θέλανε διαφορετικό τόπο για το νέο γήπεδο όσο και στις προσπάθειες της τότε δημαρχίας της πόλης να αποτρέψει την ανέγερση στον παλιό χώρο του γηπέδου. Εκ του αποτελέσματος, οι αντιδράσεις και κινητοποιήσεις έπιασαν τόπο, δείχνοντας την δυναμική που κατέχει η Original21, με αποτέλεσμα να βρισκόμαστε σήμερα πιο κοντά από ποτέ στο όνειρο της Αγίας Σοφίας στην Νέα Φιλαδέλφεια. Τέλος η Original21 έχει αποδείξει στο κοινωνικοπολιτικό μαχητικό προφίλ που την χαρακτηρίζει, καθώς βρίσκεται παρούσα σχεδόν σε κάθε σημαντικό ζήτημα της χώρας. Η πολιτική της ταυτότητα επιβεβαιώνεται τα τελευταία χρόνια με τις ισχυρές αδερφοποιήσεις με τις οπαδικές κοινότητες των συλλόγων της Marseille, Livorno, St.Pauli , ομάδες γνωστές για την πολιτική τους ταυτότητα και ευαισθησία στα πολλά σημαντικά κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα. Σίγουρα κατά την σημερινή εποχή κάποια πράγματα να έχουν αλλάξει αλλά η αγάπη προς την ομάδα και τις αξίες παραμένει ίδια».

Μέσα από την ανάλυση των συνεντεύξεων, επιβεβαιώνεται η συλλογική ταυτότητα των οργανωμένων οπαδών της ΑΕΚ, η οποία δομείται με συγκεκριμένα γνωρίσματα και χαρακτηρίζεται από μια αντισυμβατική ταυτότητα συνδέοντας έτσι σε φανταστικό επίπεδο τα μέλη της με την δημιουργία μιας σκληροτράχηλης και «μαχητικής» εικόνας των οπαδών. Η οπαδική κοινότητα της ΑΕΚ κατάφερε να αξιώσει έναν αντισυμβατικό τρόπο ζωής, μέσα στο πέρασμα των χρόνων, επιτρέποντας στον κόσμο να ταυτιστεί ανεξαρτήτως οποιασδήποτε αγωνιστικής επιτυχίας. Τα αντιπροσωπευτικά γνωρίσματα της ταύτισης αυτής, η υλική και ψυχολογική αρωγή προς κάθε αδύναμη κοινωνική ομάδα μέσα σε ένα πλαίσιο αριστερής ιδεολογίας και κοινωνικού ακτιβισμού με έντονα αντιφασιστικά χαρακτηριστικά, συγκρότησαν και διαμόρφωσαν τις συλλογικές ταυτότητες σε αυτήν την κατεύθυνση. Ως εκ τούτου και σε συνάρτηση με τις θέσεις του Ζαϊμάκη (2017. Σελ.1-13) σχετικά με την κοινωνική συγκρότηση των οπαδικών αντιπαλοτήτων, η οποία θέλει τις αναδυόμενες ταυτότητες που προκύπτουν, να μην θεωρούνται αποκλειστικά φορείς πολιτισμικών νοημάτων και γεωγραφικών αναφορών αλλά να αποτελούν και μέσο έκφρασης ευρύτερων κοινωνικών και πολιτικών διαφοροποιήσεων.

5.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, επιχειρήθηκε η διερεύνηση της τοπικής ταυτότητας και οπαδικής κουλτούρας των τοπικών συνδέσμων της Α.Ε.Κ., στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και των όμορων δήμων. Ειδικότερα, αναζητήθηκε τόσο η σχέση των τοπικών συνδέσμων του συλλόγου στις περιοχές αυτές, με τα ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της τοπικής ζωής όσο και η σχέση με την ομάδα και την οπαδική κοινότητα της («Original21»). Ενώ παράλληλα διερευνήθηκε και η σχέση με την ευρύτερη προσφυγική ιστορία και μνήμη του συλλόγου.

Στο χώρο του αθλητισμού, το φαινόμενο του οπαδισμού σχετίζεται με την σύσταση μιας συλλογικής ταυτότητας που συνδέεται με ένα αθλητικό σύλλογο. Το βασικό ερευνητικό ερώτημα της παρούσας περίπτωσης μελέτης αφορά στην διερεύνηση της τοπικής ταυτότητας και οπαδικής κουλτούρας των τοπικών συνδέσμων οργανωμένων οπαδών της Α.Ε.Κ., στην Νέα Φιλαδέλφεια και στις γύρω περιοχές. Η εξελικτική πορεία συγκρότησης της οπαδικής ταυτότητας αποτελεί μια πολύπλοκη διαδικασία και συνδέεται με τα γενικότερα κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία που αντλεί το άτομο από το περιβάλλον του. Ο αθλητικός σύλλογος της Α.Ε.Κ. αποτελεί αναμφίβολα το δημοφιλέστερο αθλητικό σωματείο της Νέας Φιλαδέλφειας. Ιστορικά, η περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας και οι δήμοι που την περικλείουν, με κυριότερο παράδειγμα την περιοχή της Νέας Ιωνίας, αποτέλεσαν μερικούς από τους πρώτους συνοικισμούς προσφύγων στην χώρα κατά το τέλος της Μικρασιατικής καταστροφής. Οι προσφυγικοί πληθυσμοί της εποχής, διαμόρφωσαν τις τοπικές κουλτούρες των υπό εξέταση περιοχών. Ενώ παράλληλα συνδέθηκαν με το ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο του αθλητικού συλλόγου της Α.Ε.Κ. και των οπαδικών συλλογικοτήτων του. Η θεματική ανάλυση του κεντρικού ερευνητικού ερωτήματος πραγματοποιήθηκε από τις συνεντεύξεις οργανωμένων οπαδών της κοινότητας οι οποίοι συγχρόνως αποτελούν και μέρος της τοπικής ζωής των συγκεκριμένων περιοχών. Μέσα από την διαδικασία κωδικοποίησης των αναδυόμενων εννοιών από τις συνεντεύξεις, επιβεβαιώθηκε ο ισχυρισμός ότι η τοπική ταυτότητα επιτελείται μέσω των λόγων και πρακτικών των οπαδών στηριζόμενη σε ένα συγκεκριμένο και συλλογικό τρόπο ζωής, ο οποίος διαποτίζεται από την ιστορία του τόπου και από τις ευρύτερες παραδοσιακές αξίες του. Ο οπαδικός λόγος δημιουργεί χαρακτηριστικά γνωρίσματα ταυτοποίησης μέσα στα οποία αναδεικνύεται η τοπικότητα των οπαδικών ταυτοτήτων. Με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να αναδεικνύει την αθλητική ομάδα της Α.Ε.Κ. σε τοπικό σήμα κατατεθέν και έμβλημα της Νέας Φιλαδέλφειας και των γύρω περιοχών.

Οι κοινότητες οργανωμένων οπαδών συνθέτουν τις ταυτότητές τους σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο. Μέσα από την θεματική μελέτη και ανάλυση της ιστορικής αναδρομής του αθλητικού συλλόγου της Α.Ε.Κ. και της μαζικότερης οπαδικής συλλογικότητας του, την «Original21», η εργασία επιχειρήσε να μελετήσει και να συνθέσει τις σχέσεις με τους τοπικούς οπαδικούς συνδέσμους. Ο αθλητικός σύλλογος της Α.Ε.Κ. και οι οπαδικοί κόσμοι στο εσωτερικό του συνδέθηκαν από την αρχή ιδρύσεως τους, ως οι «γνήσιοι» συνεχιστές της μνήμης και της πολιτισμικής κληρονομιάς των Ελλήνων της Κωνσταντινούπολης και των παραλίων της Μικράς Ασίας. Αποτέλεσε σύμβολο μνήμης με

πελώρια παρουσία στην αθλητική δραστηριότητα σε εγχώριο και διεθνή επίπεδο. Οι οπαδικές κοινότητες, κυρίως μέσα από το άθλημα του σύγχρονου ποδοσφαίρου, λόγω του μεγάλου βαθμού δημοφιλίας που το χαρακτηρίζει, συνέβαλλαν καθοριστικά στην ενίσχυση του αισθήματος του συνανήκειν και στην συγκρότηση μιας κοινής ταυτότητας σε ιδιαίτερες γεωγραφικές περιοχές. Οι αλλαγές που παρατηρήθηκαν στο παγκόσμιο ποδόσφαιρο και γενικότερα στο αθλητικό πεδίο επηρέασαν και τους οπαδικούς κόσμους των τοπικών κοινωνιών, οι οποίοι επαναπροσδιόρισαν και τις οπαδικές τοπικές ταυτότητες στο εσωτερικό τους. Μέσα από την ανάλυση της εργασίας επιχειρήθηκε να τονιστεί η σημασία του ποδοσφαιρικού αθλήματος, ως ενός πολυδιάστατου και δυναμικού πεδίου εντός του οποίου συγκροτούνται διάφορες μορφές ταυτοποίησης. Σε αυτή την κατεύθυνση, η Α.Ε.Κ και οι οργανωμένοι οπαδοί της, προβάλλουν στην οπαδική ταυτότητα και κουλτούρα τους, την ιστορικότητα και μοναδικότητα καθώς και τα ευρύτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους, σε υπερτοπικό περιβάλλον. Η προσφυγική καταγωγή και η πολιτισμική και αθλητική συνέχεια της παράδοσης του ελληνισμού της Πόλης. Παρατηρείται έτσι μια σύνδεση των οπαδικών ταυτοτήτων, ως ένα πεδίο σύγκλισης της τοπικότητας και του τόπου καταγωγής με ισχυρά στοιχεία και έντονους πολιτισμικούς και κοινωνικούς συμβολισμούς.

Οι τοπικές οπαδικές ταυτότητες χαρακτηρίζονται από τις ευρύτερες σχέσεις που έχουν αναπτύξει με την ευρύτερη περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας, η οποία αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί μέχρι και σήμερα, τον ιδιαίτερο και εμβληματικό τόπο έδρας του αθλητικού συλλόγου. Οι κοινότητες κοινού ενδιαφέροντος γύρω από τον σύλλογο της Α.Ε.Κ. καθόρισαν τον δικό τους συμβολικό χώρο ο οποίος ήταν η έδρα της ομάδας, η περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας με διακριτό χαρακτηριστικό το στοιχείο της προσφυγικής καταγωγής και μνήμης. Η τοποφιλική στάση προς την περιοχή, εμπλουτίστηκε και από την ευρύτερη προσφυγική ιστορία του τόπου και συνδέθηκε με την αντίστοιχη της ομάδας. Με αποτέλεσμα να προκύπτει ένα κοινό σύστημα αλληλεπίδρασης και συμβολισμών, που υπερτόνισε την αξία της τοπικότητας.

Μέσα από την κοινωνιολογική μελέτη των λόγων των οργανωμένων οπαδών της Α.Ε.Κ., σημαντικό παράγοντα ταυτοποίησης της ομάδας και της οπαδικής κοινότητας με την περιοχή, αποτέλεσε το γήπεδο. Το γήπεδο δεν αποτελεί ένα χώρο στον οποίο πραγματοποιούνται αθλητικές αναμετρήσεις, αλλά είναι και ένας χώρος στον οποίο κατασκευάζονται νοήματα, ανακαλούνται μνήμες και επιτελούνται οι ταυτότητες των οργανωμένων οπαδών. Η συναισθηματική σύνδεση και επίκληση του παλαιού γηπέδου ως χαρακτηριστικό γνώρισμα στους οπαδικούς λόγους και στην συλλογική μνήμη οπαδών της Α.Ε.Κ.. Αλλά και ομοίως κατά την πρόσφατη ιστορία του συλλόγου, με την ανέγερση του νέου σταδίου της ομάδας στο ίδιο σημείο, αποτέλεσε ισχυρό παράγοντα νοημάτων, συμβολισμών και μνήμης στην οπαδική τοπική ταυτοποίηση, με σκοπό την προβολή της ιστορικότητας και μοναδικότητας του αθλητικού σωματείου. Η έδρα αποτέλεσε το συνδετικό κρίκο μεταξύ γηπέδου και πόλης. Το γήπεδο ως σύμβολο της πόλης. Παρατηρείται εύλογα η σύνδεση των οπαδικών ταυτοτήτων, ως ένα πεδίο σύγκλισης της τοπικότητας και του τόπου καταγωγής με ισχυρά στοιχεία και έντονους πολιτισμικούς και κοινωνικούς συμβολισμούς.

Συμπληρωματικά ο σύλλογος της Α.Ε.Κ. και το ένδοξο παρελθόν του, το γήπεδο στην περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας θεωρήθηκαν στοιχεία βαρύνουσας σημασίας στα οποία οι

οπαδοί αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι, επιδρούν στις σκέψεις και στις πρακτικές τους, στην τέλεση της καθημερινότητας τους. Τα στοιχεία αυτά, είναι φορείς εντόνων συναισθημάτων και βιωματικών εμπειριών και εγγράφονται στην οπαδική ταυτότητα και κοινότητα των οργανωμένων οπαδών της Α.Ε.Κ στις περιοχές αυτές. Ειδικότερα, το στοιχείο του ρομαντισμού και το συναίσθημα της κοινωνικής μνήμης αποτελεί κοινό στοιχείο ταυτοποίησης μέσα στην μελέτη των οπαδικών λόγων και πρακτικών και συνδέθηκε με τον κοινωνικό τόπο. Η μνήμη και οι ευρύτερες συναισθηματικές εμπειρίες αποτέλεσαν ένα από τα βασικότερα πολιτισμικά και πολιτικά γνωρίσματα στην παρούσα περίπτωση μελέτης.

Η έρευνα στοχεύει στην βαθύτερη κατανόηση του οπαδικού φαινομένου, μέσα από την ανάλυση της τοπικής οπαδικής κουλτούρας και των οπαδικών ταυτοτήτων στις περιοχές αυτές. Με την συγκεκριμένη περίπτωση μελέτης, δύναται να προκύψουν αντίστοιχες έρευνες για άλλα αθλητικά σωματεία και κοινότητες οπαδών. Με κύριο στόχο τον πιθανό εμπλουτισμό της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας, με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να αναδειχθούν περαιτέρω χαρακτηριστικά προς την αποτελεσματικότερη κατανόηση του υπό εξέταση φαινομένου.

6.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Α.ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΑΡΘΡΑ

Τσαρη Φ. Πούρκος Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Μαστρογιαννάκης Δ. (2017). *Η εξέλιξη του χουλιγκανισμού στην Ευρώπη και στην Ελλάδα*. Θεσσαλονίκη: Αδημοσίευτο κείμενο εργασίας.

Giulianotti, R & Armstrong, G. (2013). Οι λεωφόροι της αντιπαράθεσης. Διαχείριση και έλεγχος αστικών χώρων από τους χούλιγκαν. Στο, Γ. Ζαϊμάκης και Ν. Κοταρίδης (επιμ.), *Ποδόσφαιρο και κοινότητες οπαδών: αντιπαλότητες και πολιτικές της ταυτότητας*. Αθήνα : Πλέθρον

Ζαϊμάκης, Γ. (2017β). *Η κοινωνική συγκρότηση των οπαδικών αντιπαλοτήτων: κυριαρχίες και αντιστάσεις στους βióκοσμους των σπορ*. Ηράκλειο: Αδημοσίευτο κείμενο.

Σπύρος, Θ. (2013). *Ποδόσφαιρο και ποιητικές της τοπικότητας: Μια ανθρωπολογική προσέγγιση*. Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ν. Κοταρίδης (επιμ.). *Ποδόσφαιρο και κοινότητες οπαδών. Αντιπαλότητες και πολιτικές της ταυτότητας*. Αθήνα: Πλέθρον.

Ζαϊμάκης, Γ. (2013). *Πολιτική οικονομία του ποδοσφαίρου στην ύστερη νεωτερικότητα: Εμπορευματοποίηση, παγκοσμιοποίηση και αποικιοποίηση*. Στο Γ. Ζαϊμάκης και Ν. Κοταρίδης (επιμ.). *Ποδόσφαιρο και κοινότητες οπαδών. Αντιπαλότητες και πολιτικές της ταυτότητας*. Αθήνα: Πλέθρον.

Ζαϊμάκης, Γ. (2017α). *Συλλογική ταυτότητα, νεολαία και οπαδισμός: Η ανάδυση των «Θυρών» οργανωμένων οπαδών στην Ελλάδα την περίοδο της μεταπολίτευσης*. Ηράκλειο: Αδημοσίευτο κείμενο.

Ζαϊμάκης, Γ. (2015). 'Να 'σαι περήφανος που είσαι Κρητικός': Τοπικότητα, ταυτότητα και πολιτισμική μεταβολή στις κοινότητες των οργανωμένων οπαδών του ΟΦΗ. Στο Γ. Ζαϊμάκης & Ε. Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Μπονιφάς, Π. (2008). *Ποδόσφαιρο και Παγκοσμιοποίηση*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Σπύρος, Θ. (2017). *Κοινότητα/κοινωνία, κοινωνικά δίκτυα, (υπερ)τοπικότητα, εθνοτοπία*. Ηράκλειο: Αδημοσίευτο κείμενο.

Αντερσον, Μ., (Χαντζαρούλα, Π., μτφ.), (1997). *Φαντασιακές κοινότητες, Στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του εθνικισμού*. Αθήνα: Νεφέλη.

Σπύρος, Θ. (2011). *Πολύ-τοπικότητα, ιστορικότητα και ανα-συγκρότηση του κοινωνικού: Θεωρητικές και μεθοδολογικές προϋποθέσεις της εθνογραφικής εμπειρικής έρευνας*. Αριάδνη, Επετηρίδα Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Κρήτης.

Συλλογικό έργο. (2014). *90 χρόνια Α.Ε.Κ., η ιστορία της Α.Ε.Κ.* Αθήνα: Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνη.

Κοντογιώργη, Έ. (2004). *Η αποκατάσταση. 1922-1930*, στο Β. Παναγιωτόπουλος (επιμ.), *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τ. 7ος: *Ο Μεσοπόλεμος. 1922-1940. Από την Αβασίλευτη Δημοκρατία στη Δικτατορία της 4ης Αυγούστου*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Κοταρίδης, Ν. (2005) (επιμ). *Φίλαθλοι και βίαια επεισόδια στις ποδοσφαιρικές συναντήσεις (1974-2003)*. Αθήνα : Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Επιτροπή Ερευνών. Αδημοσίευτη ερευνητική έκθεση.

Κυπριανός Π., Χουμεριανός Μ. (2009). *Ανατομία των ποδοσφαιρικών παθών*. Αθήνα: Διόνικος.

Μπρομπερζέ, Κ. (2007). *Ποδόσφαιρο: Σύμβολα, αξίες, φίλαθλοι*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.

Β.ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Παπαναστασίου, Χ. (2017). *Παρουσίαση της οικιστικής και βιομηχανικής εξέλιξης της Νέας Ιωνίας στο πέρασμα του χρόνου (1923-2017) με τη χρήση αεροφωτογραφιών και ψηφιακού διαδραστικού χάρτη*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Σωτηρόπουλος, Δ. (2020). Ο συγκρουσιακός κύκλος 2008-2012: η σημειολογία της κερκίδας. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Σχολή Κοινωνικών Επιστημών. Αθλητικές Σπουδές: Κοινωνιολογία, Ιστορία, Ανθρωπολογία, Πάτρα, Ιούλιος 2020.

Γρυλλής, Π. (2009). *Μελέτη εξέλιξης του προσφυγικού οικισμού της Νέας Φιλαδέλφειας με χρήση μεθόδων Γεωπληροφορικής*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Βαρδίκου, Χ. (2011). *Η σημασία της εμπορικής Επωνυμίας στο Διεθνές Μάρκετινγκ*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.

Παπαναστασίου, Χ. (2017). *Παρουσίαση της οικιστικής και βιομηχανικής εξέλιξης της Νέας Ιωνίας στο πέρασμα του χρόνου (1923-2017) με τη χρήση αεροφωτογραφιών και ψηφιακού διαδραστικού χάρτη*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο.

Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΑΝΑΡΤΗΣΕΙΣ – ΤΟΠΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

ΑΕΚ. Official web site. Η Ιστορία του συλλόγου. Διαθέσιμο στο <https://www.aek.gr/history/> . Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

ΑΕΚ. Official web site. Οι τίτλοι της Α.Ε.Κ. Διαθέσιμο στο <https://www.aekfc.gr/clp/oi-titloi-thc-a-e-k-45010.htm?lang=el&path=306773877> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Παγκόσμιο Πολιτιστικό Ίδρυμα Ελληνισμού της Διασποράς. Η πόλη. Διαθέσιμο στο <https://ppied-museumfx.gr/%CF%80%CF%8C%CE%BB%CE%B7/> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Επίσημη Ιστοσελίδα Δήμου Νέας Ιωνίας. Η Ιστορία της Πόλης. Διαθέσιμο στο <https://neaionia.gr/istoria-tis-polis> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Ναυτεμπορική 06-03-2015. Προσφυγή στο ΣτΕ για το γήπεδο της ΑΕΚ. Διαθέσιμο στο <https://www.naftemporiki.gr/sports/160284/ste-syzytithikan-prosfyges-kata-tis-kataskevis-gipedou-tis-aek-sti-n-filadelfeia/#!> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Καθημερινή 22-02-2022. Οπαδική Βία : «Λουκέτο» στους συνδέσμους. Διαθέσιμο στο <https://www.kathimerini.gr/athletics/561730489/opadiki-via-loyketo-stoys-syndesmoys/> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Το Βήμα 09-07-2013. Η Ακροδεξιά της εξέδρας. Διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2013/07/09/vimagazino/i-akrodeksia-tis-eksedras/> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

Έθνος 07-04-2019. Α.Ε.Κ. 20 χρόνια από το ταξίδι της ειρήνης. Διαθέσιμο στο <https://www.ethnos.gr/sports/article/31403/aek20xroniaapototaxidithseirhnhs> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

Vice 20-02-2018. Ακροδεξιά και Εξέδρα: Η περίπτωση της Α.Ε.Κ. Διαθέσιμο στο <https://www.vice.com/el/article/59k53x/akrode3ia-kai-e3edra-h-periptwsh-ths-aek> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

Iefimerida 21-01-2015. Συγκινεί ο Πάρης Βάκης: Κάνει απεργία πείνας εδώ και έξι ημέρες για το νέο γήπεδο της ΑΕΚ. Διαθέσιμο στο

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Λώλης Παναγιώτης Αλέξανδρος, «Τοπική ταυτότητα και οπαδική κουλτούρα:
Μελέτη περίπτωσης του συνδέσμου της ΑΕΚ Νέας Φιλαδέλφειας και των όμορων περιοχών»

<https://www.iefimerida.gr/news/187802/sygkinei-o-paris-vakis-kanei-apergia-peinas-edo-kai-exi-imeres-gia-neo-gipedo-tis-aek> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Fédération Internationale de Football Association (2022). About FIFA. Διαθέσιμο στο <https://www.fifa.com/about-fifa> Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Clarke, V., Braun, V. and Hayfield, N. (2015) Thematic Analysis. In: Smith, J.A., Ed., Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods, SAGE Publications, London, 222-248.

Giulianotti, R. & Robertson, R. (2007a). Forms of Glocalization: Globalization and the Migration Strategies of Scottish Football Fans in North America. SAGE Publications, 41(1), pp. 133-152.

Giulianotti R. & R. Robertson (2006), «Glocalization, Globalization and migration: the case of Scottish football supporters in North America», International Sociology, 21(2), 171-198.

Giulianotti R. & R. Robertson (2007), «Recovering the social: globalization, football and transnationalism», Global Networks, 7(2), 144-186.

Robertson R. (1995), «Glocalization: time space and homogeneity-heterogeneity», στο M. Featherstone, S. Lash & R. Robertson (eds), Global modernities, London: Sage, 25-44

Nauright J. (2004), «Global games: culture, political economy and sport in the globalised world of the 21st century», Third World Quarterly, 25(7), 1325-1336.

Tajfel, H. and Turner, J.C. (1986) The Social Identity Theory of Intergroup Behavior. In: Worchel, S. and Austin, W.G., Eds., Psychology of Intergroup Relation, Hall Publishers, Chicago, 7-24.

Tajfel H. (1978), Social Categorization, Social Identity and Social Comparison, Tajfel H. (eds) Differentiation between Social Groups - studies in the social psychology of intergroup relations. 61-76, Academic Press Inc.

Willis P. (2006). "Cultural commodities and collective sport fandom". Sociology of Sport Journal, 23 (1) (2006): 72-85.

Choumerianos, M & Tsoumas, A. (2020). *Fandom fanzine as a sui generis expression of fandom culture: the "Efimeridaki" of the A.E.K F.C Original 21 fan club (1986-1996)*. "European Studies in Sports History", vol 13. 14-09-2020.

Johnson, Nuala C., 2002. Mapping monuments: The shaping of public space and cultural identities. Vis. Commun. 1, 293-298.

Huyssen, Andreas, 2003. Present Pasts. Urban Palimpsests and the Politics of Memory. Stanford University Press, Stanford, CAL.

7.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α: ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Γενικές Πληροφορίες

1. Δημογραφικά στοιχεία: Φύλο, Ηλικία
2. Ανήκετε στην οπαδική κοινότητα της ΑΕΚ και συγκεκριμένα στην Original21;
2α (Αν απαντήσει ΝΑΙ) Πόσα χρόνια ενεργούς ενασχόλησης έχετε και με ποιο τοπικό σύνδεσμο;
3. Η ΑΕΚ είναι μια ομάδα που δημιουργήθηκε από Έλληνες πρόσφυγες. Τι σημαίνει για εσάς Έλληνας πρόσφυγας;
4. Έχετε προσφυγικές ρίζες, προσφυγική καταγωγή;
4α (Αν απαντήσει ΝΑΙ) Μιλήστε μας λίγο γι' αυτό.
5. Τι είναι η ΑΕΚ για εσάς; Τι γνωρίζετε για την αθλητική ιστορία της;

Ταυτότητα Συνδέσμου

6. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του τοπικού συνδέσμου; Διαφέρουν από τις γενικές αξίες της Original21;
7. Ποια είναι η σχέση του συνδέσμου με την περιοχή της Νέας Φιλαδέλφειας (ή με τις όμορες περιοχές); Αναπτύσσει τοπική κοινωνική δράση;
8. Ποια είναι τα ιδιαίτερα σύμβολα (π.χ. συνθήματα) που χρησιμοποιούνται, σε τοπικό επίπεδο. Είναι ίδια ή διαφορετικά από εκείνα της Original21;
9. Πόσα άτομα έχει ο σύνδεσμος; Σε ποιες ηλικιακές κατηγορίες ανήκουν;

Σύνδεσμοι και Οπαδική κουλτούρα

10. Πως γίνεται κάποιος ΑΕΚτζής;
11. Τι γνωρίζετε για την εξέλιξη του οπαδικού κινήματος της Original21;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β: ΣΥΝΘΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΕΞΕΔΡΑΣ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

1. Μια ιστορία από την Πόλη

*Πέρα κι Αϊβαλί έγινε καταστροφή μα μια Ιδέα,
από τον ξεριζωμό, γεννήθηκε από Πρόσφυγες εδώ...
Μια Ιστορία από την Πόλη μας μεγαλώνει από παιδιά.
Το μεγαλείο σου δεν τελειώνει, ΑΕΚ Ιδέα μοναδικά...
Εικόνες αλησμόνητες ισόβια μεσ'το μυαλό μου
μεσ'του Βοσπόρου τα στενά ξεκίνησε το όνειρο μου
το 'φεραν οι παππούδες μας στις Φιλαδέλφειας τα μέρη
εκεί σε πρωτογνώρισα, ολόκληρη η γη το ξέρει...
ΟΟΟ ΑΕΚΑΡΑ η Ιστορία ΟΟΟΑΕΚΑΡΑ είμαστε εμείς
ΟΟΟ ΑΕΚΑΡΑ η Ιστορία δεν έχει τέλος, μόνο αρχή...*

Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=OSEqkhh45KA&t=6s>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

2. Από μικρό παιδάκι εσένα αγαπώ

*Από μικρό παιδάκι, εσένα αγαπώ.....
Καψούρης από τότε και θα μαι όσο ζω....
ΑΕΚ ολέ ολέο ΑΕΚ ολέ ολέ..... (δύο φορές)
Από μικρό μου έλεγαν για την προσφυγιά...
Για Νέα Φιλαδέλφεια, όχι για Πειραιά...
ΑΕΚ ολέ ολέο ΑΕΚ ολέ ολέ..... (δύο φορές)
ΑΕΚάρα μου μεγάλωσα και άλλαξαν πολλά...
Το μόνο που δεν άλλαξε να σε αγαπώ πιστά...
ΑΕΚ ολέ ολέο ΑΕΚ ολέ ολέ..... (δύο φορές)*

Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=6M0DVUY1l2k>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

3. Να παίζει η ΑΕΚάρα στα Φιλαδέλφεια

Να παίζει η ΑΕΚάρα στα Φιλαδέλφεια...

Και μείς γυμνοί στους δρόμους.....

Ξύλο σε αστυνόμους, καμένα μπατσικά....

Αλλόθρησκοί να τρέχουν στα γύρω τα στενά..

Με ανοιχτά κεφάλια και αίματα πολλά....

Αφήσαν μηχανάκια, αφήσανε πανιά....

Και όταν πέφτει η νύχτα, αρχίζει το κρυφτό....

Μέσα στο άλσος λέμε, θα γίνει μακελειό....

Οι πέτρες, τα μπουκάλια, θα πέφτουνε βροχή...

Μονάχα γάμημενοι θα βγείτε ζωντανοί....

ΑΕΚάρα μου για σένα, παιδιά στην φυλακή...

(Λευτεριά)...

Να βγάζουν το κασκόλ τους, να κάνουν προσευχή...

Να δουν την ΑΕΚάρα, ξανά όπως παλιά.....

Με τίτλους διακρίσεις και κύπελλα πολλά....

Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=5FInclqz6UE>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

4. ΑΕΚ σημαίνει για πάντα προσφυγιά

ΑΕΚ σημαίνει για πάντα προσφυγιά...

Τσακίστε τους φασίστες, σε κάθε γειτονιά..

Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=nfzFchEfC0Y>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

5. Έλα να νιώσεις πως ειν' η ζωή

Έλα να νιώσεις, πως ειν' η ζωή...

Και όλα τα ωραία, μες την Σκεπαστή...

Εδώ είναι το σπίτι, του κάθε ΑΕΚτζή...

Εδώ δεν μπαίνουν μπάτσοι και αστυνομικοί...

Original, σε αγαπώ.....

Για σένα μόνο τραγουδώ...

Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=icLv0A1ycMg>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

6. Να έρθετε στην Νέα Φιλαδέλφεια

Να πάρετε τον χρόνο τον Ραβούση...

Τον Βάμβακά, καινούργιο γυμναστή...

Να πάρετε και κίτρινες φανέλες...

Μήπως και δείτε προκοπή.....

Να πάρετε και τον Νικολαΐδη...

Και τον Σαβέφσκι και τον Μανωλά ...

Και ύστερά ονομαστείτε ΑΕΚ.....

Και φύγετε από τον Πειραιά .....

Να έρθετε στην Νέα Φιλαδέλφεια...

Για να αποκτήσετε και εσείς λαό...

Γαμώ τον Ντούσαν και όλο το λιμάνι

Γαμώ τον Ολυμπιακό.....

Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=W4VqqBIkw8w>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

7. Φανέλα με τον δικέφαλο – Παντελής Θαλασσινός

*Στον Ποδονίφτη μια φορά πού πλέναν τη ψυχή τους...
έντεκα πρόσφυγες μεθούν και λεν την προσευχή τους...
Από την πόλη έφυγαν τη Σμύρνη την Κριμαία ...
αφήσαν σπίτια πίσω τους παππούδες και αρχαία..*

*Πήραν μαζί τα ονειρα την πίστη τα παιδιά τους,..
πήραν και τη Βυζαντινή την πρώτη φορεσιά τους...
Κίτρινο πείσμα τους κρατά, μαύρη ειν η ζωή τους...
φανέλα με δικέφαλο ο πόθος της ψυχής τους....*

*Πέρασαν δύσκολοι καιροί και χρόνια με θυσίες,....
και τά παιδιά γεννούν παιδιά κοντά στις εκκλησίες....
Μα του δικέφαλου η καρδιά στο στήθος από κάτω,...
της Κυριακής το απόγευμα, κάνει γι αυτούς Σάββατο....*

Διαθέσιμο στο <https://www.youtube.com/watch?v=FEIWcUDhT4Y>

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023

8. Ο Ξένος – Στίχοιμα

Είναι η Οδύσσεια απ' του πλοίου την κουβέρτα...
Κατέβηκε στον Πειραιά και του 'δώσαν μια τέντα...
Τους ρώτησε αν ήρθαν οι φίλοι του και τα αδέρφια.....
Και του πάνε μακριά από εδώ κάπου στα Φιλαδέλφεια....
Τον ρώτησαν «Ποιοι είσαστε, εγγόνια ποιων προγόνων;»...
Και απάντησε «Είμαστε Έλληνες τριών χιλιάδων χρόνων»...
Και έσφιξε μες στα χέρια του χώμα και δύο πέτρες....
Αυτές που σπέρνουν πρόσφυγες και εκεί φυτρώνουν τέντες..
Και οι τέντες γίνανε φωνές μικρών παιδιών στους δρόμους...
Και οι φωνές γίναν φωτιές απ' την δουλειά στους ώμους...
Και ακόμα στο κεφάλι του, του πλοίου οι κουβέντες....
Εδώ μας φέραν Έλληνες και εδώ μας στείλαν Τσέτες...
Και πες γιατί μας βρίσκει αλλού το πρώτο φως της μέρας...
Ποια Ιφιγένεια σκότωσαν για να φουσηξει αέρας....
Πόσοι στα στήθια φεύγοντας έκρυψαν την σημαία....
Πόσο κοστίζει ο άνθρωπος και πόσο μια Ιδέα....
Ναι, τον είδανε να αναρωτιέται μες στη μνήμη μου...
Κάθε φορά που μου 'ρχεται η εικόνα εκείνη που...
Μετά το γκολ και όπως φλεγότανε το πέταλο....
Αυτός κρατούσε μια σημαία με έναν δικέφαλο....

Και δε σταμάτησε να ταξιδεύει γρήγορα....
Και δε φοβήθηκε εχθές να δει το σήμερα....
Είναι ο ξένος που είπαν θα φύγει γρήγορα...
Ο ξένος που έφτιαξε κάτι από το τίποτα.....
Τον είδανε στην Δεκελείας ξημερώματα.....
Και στην πλατεία που έπαιζε με τα χώματα.....
Είναι ο ξένος που θέλαν να φύγει γρήγορα.....
Ο ξένος που θέλαν να φύγει μα μένει ως σήμερα....

Ναι, αρχή το ήμισυ, ήμισυ το έτερον.....

Τον είπαν ξένο αλλά αυτός ήταν τεμέτερον....

Πυρρίχιος χορός μετά από νίκη Πύρρειο.....

Στην Πίνδο ήρωας και αντάρτης στον εμφύλιο.....

Τους είχε φέρει δώρο τον πολιτισμό του....

Που ακούστηκε σαν μουσική απ' το προσφυγικό του....

Εκεί κλεισμένος γιατί ήταν ένας ξένος.....

Και ο ξένος έγινε αδερφός και ο αδερφός μας ξένος.....

Είναι η Οδύσσεια απ' του πλοίου την καρίνα.....

Ο κόσμος έγινε Αϊβαλί κι η Σμύρνη έγινε Αθήνα.....

Και εκείνον μάλλον από την ιστορία τον διαγράψανε.....

Σαν ένα μέρος πληθυσμού που ανταλλάζανε.....

Το βλέμμα κάτω, πάντα περπατούσε βιαστικά.....

Ευπόλητος και γύρω αγκάθια εθνικιστικά...

Αλλά συγχωρέσε και άλλα πολλά τα ξέχασε.....

Και έφτιαξε άλλο κόσμο από τον κόσμο που έχασε.....

Ο ξένος είναι εδώ περίπου χρόνια εκατό.....

Η μνήμη έγινε σπόρος και ο σπόρος έλατο.....

Κι χθες καθόταν με ένα φίλο μου στο πέταλο.....

Με τούμπα λίμπρε και στα στήθια ένα δικέφαλο.....

Διαθέσιμο στο https://www.youtube.com/watch?v=_1BdJD1uGtY

Τελευταία πρόσβαση 05/01/2023.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα: Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης